100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Apariție săptămânală
5,99 LEI / 29,99 MDL

47

JEAN HENRI FABRE

DeAGOSTINI

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

Jean Henri Fabre

Numărul 47

EDIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ

EDITURA: De AGOSTINI HELLAS SRL

EDITOR: Petros Kapnistos

MANAGER ECONOMIC: Fotis Fotiou

MANAGER DE REDACȚIE ȘI PRODUCȚIE: Virginia Koutroubas

ADRESĂ: Vuliagmenis 44-46, 166 73 Atena

MARKETING MANAGER: Michalis Koutsoukos

PRODUCT MANAGER: Nasita Kortesa

COORDONATOR DE PRODUCȚIE: Carolina Poulidou

MANAGER DISTRIBUȚIE: Evi Boza

MANAGER LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Dimitris Pasakalidis

COORDONATOR LOGISTICĂ ȘI OPERAȚII: Antonis Lioumis

ADAPTARE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ:
Fast Translate, Best Communication Media SRL

DTP: RAY

TIPĂRIRE ȘI LEGARE: NIKI EKDOTIKI S.A.

DIRECTOR DE PRODUCTIE TIPOGRAFIE: STELIOS KRITSOTAKIS

IMPORTATOR: Media Service Zawada S.R.L

Country Manager: Mariana Mihălțan

Marketing Manager: Adina Bojică

Redactor: Gabriela Muntean

Distribution Manager: Dan Iordache

ADRESA: str. Louis Pasteur nr. 38, et.1, ap.5,
sector 5, București, România

DISTRIBUITOR: Hiparion S.A.

ISSN: 1791-0765

Fotografii: Uniphoto Press, Corbis Japan

Prețul numerelor

Prețul primului număr: 2,99 LEI/14,50 MDL

Prețul celui de-al doilea număr și al tuturor celorlalte numere: 5,99 LEI/29,99 MDL

Jean Henri Fabre

(1823-1915)

Dar care este sensul acestei istorii, care este sensul acestor cercetări minuțioase? Știu foarte bine că toate acestea nu vor duce la scăderea prețului piperului, la creșterea numărului de lăzi cu varză stricată și la niciun alt eveniment grav care atrage după sine organizarea flotelor militare și aduce oamenii față în față, pentru a se distruge unul pe celălalt. Insecta nu reclamă o atât de strălucitoare glorie. Ea se limitează la a ne arăta viața, într-o varietate inepuizabilă de manifestări; ne ajută să descifrăm la scară mică cea mai de neînțeles carte dintre toate, cartea sinelui.

Jean Henri Fabre

Ce fel de viață a dus Fabre?

PROLOG

ÎN SECOLUL AL XIX-LEA, la scurt timp după debutul revoluției industriale, într-o regiune rurală din Franța, trăia un bărbat, pe numele său Henri Fabre. El va străbate dealurile și văile Franței provinciale și va acorda o atenție deosebită vieții ființelor mărunte pe care le descoperea în drumul său.

Fabre era un învățător foarte popular în rândurile copiilor. Nimeni altcineva nu demonstrase o pasiune similară pentru viața insectelor, însă el a cercetat mediul de viață al acestora și a formulat o serie de teorii importante. Comunitatea academică l-a primit cu reținere în rândurile ei, considerându-l un profesor „necioplit" de la țară. Astfel, Fabre a decis să abandoneze universul academic și a reușit să scrie o carte despre lumea insectelor, pe înțelesul tuturor, într-un stil ușor accesibil; în același timp, cartea avea un conținut de o calitate științifică superioară, ceea ce o făcea să nu fie cu nimic mai prejos decât lucrările scolastice. „Souvenirs Entomologique" („Amintiri entomologice") era un nou tip de lucrare și, ca autor al acesteia, Fabre a devenit scriitorul supranumit „poetul insectelor". Cercetările sale asupra lumii organismelor mărunte au dus la importante noi descoperiri. Așadar, ce fel de viață a dus Fabre?

TABEL CRONOLOGIC

1789	Revoluția Franceză
1814	Napoleon este exilat în insula Elba
1815	Domnia de 100 de zile a lui Napoleon Bonaparte
1823	Se naște Jean Henri Fabre în Saint-Léons, Franța
Circa 1830	Începe revoluția industrială în Franța
1838	Fabre intră la o școală pentru învățători din Avignon
1842	Fabre devine învățător la o școală primară din orășelul Carpentras
1844	Henri Fabre se căsătorește cu Marie Villard
1848	Henri Fabre obține diplome în fizică și matematică
1849	Henri Fabre pleacă în Corsica Henri Fabre devine învățător la o școală gimnazială din orașul Ajaccio
1852	Napoleon al III-lea devine împăratul Franței
1853	Henri Fabre devine învățător la școala gimnazială din Avignon
1854	Izbucnește Războiul Crimeii
1856	Henri Fabre obține premiul pentru fiziologie experimentală pentru tezele și cercetările sale asupra insectelor
1859	Este publicată lucrarea „Originea speciilor" a lui Charles Darwin
1860	Fabre obține brevet pentru coloranții pe bază de alizarină
1867	Se organizează Expoziția Internațională de la Paris
1868	Fabre primește cea mai importantă distincție din Franța, „Ordre National de la Légion d'Honneur" (Ordinul Național al Legiunii de Onoare) Fabre este primit în audiență la Napoleon al III-lea
1870	Izbucnește Războiul franco-prusac Napoleon al III-lea abdică
1877	Moare fiul lui Fabre, Jules
1879	Este publicat primul volum al „Amintirilor entomologice" Fabre se mută în Harmas de Sérignan
1885	Louis Pasteur testează cu succes vaccinul antirabic
1889	Este finalizat Turnul Eiffel
1901	Este organizată prima ceremonie de decernare a Premiului Nobel
1907	Sunt finalizate toate cele zece volume ale „Amintirilor entomologice"
1911	Fabre devine candidat la Premiul Nobel
1914	Izbucnește Primul Război Mondial
1915	Fabre moare la Harmas de Sérignan
1973	În Washington este adoptat „Actul privind speciile amenințate cu extincția"

Viața modestă, dar strălucitoare a „poetului insectelor"

Fabre a crescut înconjurat de natură. După ce a devenit învățător și a început să lucreze cu copiii, și-a dat seama cât de importantă este dezvoltarea curiozității native a acestora. A scos la iveală aspecte din viața insectelor și a scris o carte accesibilă oricui, dar care, în același timp, putea concura cu cele mai importante lucrări ale savanților din comunitatea academică: „Amintiri entomologice" („Souvenirs Entomologique"). A trăit 91 de ani și și-a dedicat întreaga viață cercetărilor acerbe, întreprinse în sărăcie și fiind supus ponegririlor din partea celor din jurul său. Să urmărim traseul vieții acestui entomolog care este îndrăgit și astăzi de copiii din lumea întreagă.

Tinerețe petrecută în mijlocul animalelor

Fiul unui aprod sărac

JEAN-HENRI CASIMIR FABRE S-A NĂSCUT la data de 22 decembrie 1823, în satul Saint-Léons din departamentul Aveyron, în sudul Franței, care se bucura de priveliști extraordinare și era localizat printre niște coline vălurite. Un defileu adânc pe care râul Meuse îl săpase trecea prin mijlocul sătucului. Pentru a-și asigura traiul, majoritatea localnicilor se îndeletniceau cu agricultura și creșterea animalelor, având mici parcele de pământ pe care le lucrau.

Casa în care a crescut Fabre era o locuință simplă și modestă, cu o singură cameră. Tatăl său Antoine spunea că era aprod, însă este îndoielnic faptul că ar fi fost calificat pentru această slujbă sau că ar fi exercitat într-adevăr o astfel de profesie. Marele său talent era acela de a citi și de a scrie. Numărul celor care știau carte la acea vreme era redus și cei mai mulți cultivatori de pământ și crescători de vite abia dacă puteau scrie și citi. Tatăl lui Fabre avea aceste aptitudini datorită faptului că, în copilărie, mersese o vreme la școală, dar nu se distingea prin alte talente în afară de acestea. În plus, știința de carte nu l-a ajutat în viață prea mult, deoarece într-un sat de munte nu era nevoie de oameni care să știe să citească. Antoine nici măcar nu avea o bucată de pământ pe care să o poată cultiva. Mama lui Fabre se născuse în familia unui jurist din Saint-Léons. Pentru a-și întreține familia, ea lucra acasă, confecționând mănuși. Toți membrii familiei făceau orice pentru a putea supraviețui.

În mijlocul unor peisaje minunate

În anul 1825, în familia Fabre vine pe lume un al doilea copil, Frederic, care era cu doi ani mai mic decât Henri. Cei doi băieți reprezentau o răspundere în plus în gospodăria și așa săracă. Părinții s-au sfătuit și au decis să îl dea pe Henri spre adopție părinților lui Antoine. Henri și tatăl său au parcurs un drum de mai multe zile, străbătând munții până la Maraval, unde se afla casa copilăriei lui Antoine.

Regiunea Maraval era situată pe un teren pietros, la aproximativ o mie de metri deasupra nivelului mării. Era o zonă înconjurată de natură, iar cât vedeai cu ochii nu exista vreun semn al prezenței omului, cea mai apropiată casă aflându-se la peste un

▲ Un portret al lui Fabre din tinerețe. Nu există fotografii ale lui Fabre din timpul copilăriei sale modeste. Singurele fotografii care s-au păstrat sunt cele din perioada maturității timpurii.

Peisaj pastoral francez. Viața în Maraval i-a oferit lui Henri neprețuita oportunitate de a intra în contact cu natura și cu bogățiile ei.

Saint-Léons văzut de la distanță. Se spune că, în perioada în care s-a născut Henri Fabre, în sat locuiau 400 de oameni.

kilometru depărtare. Maraval era un loc de-a dreptul neobișnuit. Rudele lui Antoine și copiii acestora duceau o viață aproape primitivă, îndeletnicindu-se cu creșterea animalelor. Henri va copilări aici, departe de părinții săi. Deoarece locuința era situată pe un platou, clima era foarte aspră. În special iernile erau grele, când vântul sufla rece, iar oamenii nu puteau face altceva decât să stea închiși în case, hrănindu-se cu ceea ce agonisiseră din recoltele toamnei trecute.

Pentru micuțul Henri, viața la Maraval era însă foarte plăcută. Îi era greu să stea departe de părinții săi, însă, în cele din urmă, s-a obișnuit cu viața sa în vârful platoului. Ziua alerga desculț printre turmele de oi, iar noaptea dormea cuibărit sub o pătură. Era încă prea mic pentru a i se da sarcini în gospodărie, astfel încât nu făcea decât să se bucure de splendorile naturii.

Înapoi pe tărâmurile natale

Henri fusese lăsat de către părinții săi în grija bunicilor, dar aceștia nu intenționaseră niciodată să renunțe la el. De îndată ce Frederic a mai crescut și a început să se descurce singur, părinții s-au dus să îl viziteze pe Henri la Maraval. Henri avea acum șapte ani și se va întoarce să trăiască alături de părinții săi, în locuința înghesuită de odinioară. Părinții săi se certau frecvent în perioadele în care traiul devenea tot mai greu, de aceea nu se poate spune că întoarcerea acasă a fost de bun augur pentru micuțul Henri. La recomandarea directorului singurei școli particulare din Saint-Léons, tatăl lui Henri l-a înscris pe fiul său la școală. Desigur, ne putem întreba care este motivul pentru care părinții lui Henri, care erau destul de săraci, au decis să îl înscrie pe acesta la o școală privată.

În Franța acelei perioade, nu era implementat niciun sistem de educație obligatoriu, iar cea mai mare parte dintre copii nu mergeau deloc la școală. Mai mult decât atât, în locurile precum sătucul în care locuia Henri, mulți părinți considerau că educația formală nu va avea nicio importanță în viețile odraslelor lor; de exemplu, erau de părere că studierea cărților nu are niciun fel de aplicație practică. De îndată ce copiii lor creșteau, părinții îi trimiteau la câmp pentru a le da o mână de ajutor. Cu toate acestea, Antoine Fabre avea altă mentalitate. Era mândru de capacitatea sa de a scrie și de a citi și simțea că este necesar să le ofere copiilor săi cel puțin șansa unei educații formale de bază.

Se spune că Henri era un elev obișnuit, fără să se remarce prin calități deosebite. Nu lua în seamă dorințele tatălui său și devenise delăsător la școală, consumându-și în schimb toată energia la joacă. Cei mai buni parteneri de joacă ai săi erau micile viețăți din zona rurală. Prindea melci și păsări mai mici și încerca să crească scarabei pe care îi păstra în cutii. În această perioadă, Henri are prima experiență legată de creșterea animalelor. Părinții îi dăduseră această sarcină pentru a participa și el la întreținerea gospodăriei. Tânărul Henri s-a bucurat nespus și a sărit în sus de fericire atunci când i s-au dat în grijă 24 de boboci de rață.

O gospodărie mare din Franța, în vremea lui Fabre.

Cuști cu rațe domestice în Franța secolului al XIX-lea. La acea vreme, era o obișnuință ca în gospodăriile din satele franceze să se crească rațe domestice.

Versiune diferită

O EXPERIENȚĂ SUPERFICIALĂ LA ȘCOLARA PRIMARĂ

Directorul școlii particulare la care mergea Henri Fabre era cel mai în vârstă locuitor al satului. Cu siguranță, școala pe care o conducea percepea taxe modeste și era, în general, o afacere neobișnuită. Directorul era un fel de om bun la toate și avea câteva talente pe care și le punea în aplicare. El era cel care strângea șuruburile mașinăriei pe baza căreia funcționa ceasul din turnul orașului, media disputele dintre localnici în calitate de notar public sau instala clopote în clopotnițele bisericilor. Uneori lucra chiar ca frizer. Cu toate acestea, îndeletnicirea lui de bază era aceeași cu a tuturor locuitorilor satului: cultivarea pământului.

Directorul era cunoscut drept „Înțeleptul" satului. Cu toate acestea, deoarece era singurul învățător din sat, nu avea timp să predea altceva decât cititul, scrisul și aritmetica. Se poate spune că școala sa nu era o școală în adevăratul sens al cuvântului, ci, mai degrabă, un fel de loc pentru meditații particulare. În plus, clădirea școlii era însăși locuința directorului. Deoarece în gospodăria sa trăiau rațe domestice și găini, de multe ori ele zburătăceau prin încăperea în care se preda. Întotdeauna, pe soba din așa-zisa sală de clasă, se afla un vas în care sfârâiau cartofii puși la copt. Era imposibil să faci liniște printre elevii înfometați și burțile lor goale atunci când cartofii se coceau sub ochii lor. Se spune că distracția preferată a elevilor era aceea de a șterpeli pe ascuns cartofi de pe sobă în timp ce directorul nu era atent la ei. Însuși Henri Fabre spunea că făcea acest lucru în timpul orelor și acorda prea puțină atenție materiilor care se predau. După ce mâncau pe săturate, elevii, printre care și Henri, se amuzau jucându-se cu rățuștele și cu puii de găină.

Într-o astfel de atmosferă, elevii nu aveau cum să învețe să citească și să scrie. Cu toate acestea, Antoine nu a renunțat. I-a cumpărat lui Henri un afiș cu toate literele și cu elemente de vocabular pe care fiul său să le memoreze; grație acestui afiș, Henri a făcut primii pași pentru a deveni un copil cu știință de carte.

Mutări și studiu acerb

▲ O scenă dintr-o cafenea, apărută într-o revistă de la mijlocul secolului al XIX-lea. Atunci când se adunau în cafenea, localnicii discutau jovial despre diferite lucruri. Din păcate, cafenelele administrate de părinții lui Fabre nu s-au bucurat de prea mult succes.

O familie în continuă mișcare

HENRI FABRE nu va locui în casa părinților în satul Saint-Léons decât pentru trei ani. Chiar dacă familia era mai nevoiașă ca niciodată, Antoine a hotărât să se mute în altă parte. Era genul de om care pur și simplu nu se putea adapta într-un sătuc sărac. În tinerețe, și-a dorit să ajungă într-un oraș mare: a părăsit Maravalul, dar s-a stabilit până la urmă în Saint-Léons. Cu toate acestea, nu era deloc mulțumit de viața sa în Saint-Léons. Acesta nu era nimic altceva decât un cătun uitat de lume, iar Antoine nu putea rămâne acolo pentru tot restul vieții. Întotdeauna simțise acest lucru.

În anul 1833, când Henri avea nouă ani, familia și-a vândut terenul și casa din Saint-Léons și s-a mutat în orașul Rodez, din centrul departamentului Maraval. Deși era tot un oraș de provincie, spre deosebire de Saint-Léons, Rodez era dinamic și animat. Henri s-a înscris la o școală primară de stat, însă familia nu a putut să-i plătească taxele de studiu necesare pentru a fi admis. Antoine a primit din partea școlii o scutire în acest sens, urmând ca, în schimb, Henri să participe la slujbele de liturghie. Într-una din zilele de slujbă, lui Henri i se va da o tocă roșie și un veșmânt roșu preoțesc cu o capă albă, urmând a cânta imnuri bisericești alături de cor. Henri era oarecum copleșit de această experiență de a se fi transferat de la o mică școală dintr-un cătun într-o școală mare, de stat, într-un oraș de provincie. Cu toate acestea, contrar așteptărilor, Henri s-a adaptat rapid și a devenit un elev eminent. Activitatea sa școlară era concentrată pe orele de limbi străine, un domeniu de care Henri nu era foarte atras, însă pasiunea sa pentru poetul și naturalistul roman Virgil l-a făcut să studieze sârguincios și să obțină note bune la cursurile de limbi clasice.

Familia sa însă a decis să se mute din nou, așa că nu va sta foarte mult timp în Rodez. Afacerile nu mergeau foarte bine la cafeneaua deschisă de tatăl său, Antoine. Era genul de cafenea în care se întâlneau intelectualii și personalitățile cochete din mediile sociale înstărite. Acesta era genul de clientelă pe care Antoine o avusese în minte atunci când deschisese cafeneaua, însă și el, și soția sa erau niște oameni simpli, de la țară, cărora le lipseau cunoștințele în afaceri și un anumit grad de sociabilitate pentru a-și îndeplini planul. Se vor muta în Aurillac, un oraș situat la aproximativ 100 de kilometri depărtare în nord, în departamentul învecinat. Aici, Antoine va deschide o nouă cafenea, care va avea însă aceeași soartă. Antoine se va muta cu familia mai întâi în marele oraș Toulouse, în sud-vest, apoi în Montpelier, în apropierea Mării Mediterane. Încerca să se stabilească într-un loc care să fie propice funcționării cafenelei pe care voia să o deschidă.

De fiecare dată când se muta într-un alt oraș, Antoine depunea toate eforturile pentru a convinge conducerea școlii să îl scutească de la plata taxelor școlare pentru fiul său, după care îl înscria pe Henri pentru a urma cursurile acesteia. Grație acestor eforturi, Antoine a reușit să își trimită fiul la școală până spre încheierea cursurilor școlii secundare pe care, de altfel, a și absolvit-o. Totuși, din cauza acestor mutări constante, Henri nu a reușit niciodată să își facă prieteni apropiați, iar notele sale excelente de

▲ Orașul Toulouse, în perioada în care Fabre s-a mutat aici. Toulouse era considerat capitala provinciilor din sudul Franței, în apropiere de granița cu Spania

CLIPE PERSONALE

COLECȚIA DE POEZII A LUI HENRI FABRE

Tânărul Henri Fabre prețuia o serie de cărți. În perioada adolescenței, tratatele de cercetare ale lui Dufour care i-au trezit interesul pentru entomologie și colecțiile de poezii ale lui Virgil s-au numărat printre favoritele sale. Totuși, cartea asupra căreia Fabre va reflecta mai târziu și pe care o îndrăgea cel mai mult era colecția de poezii a poetului Reboul, intitulată „Raiul și copiii", o carte deosebită care pentru mult timp a fost de neatins pentru sărmanul Fabre.

Reboul era proprietarul unei brutării dintr-un orășel situat în sudul Franței, însă talentul său poetic era binecunoscut în întreaga țară: însuși marele poet al acelei perioade, Alphonse Marie Louis de Prat de Lamartine, a călătorit de departe pentru a-l vizita pe Reboul. Zilnic, Henri Fabre se oprea la o librărie și răsfoia fascinat și cu mare atenție colecția de poeme ale lui Reboul. La doar o zi după ce a fost plătit pentru munca pe care o depunea în acea vreme, Fabre s-a oprit la librărie și, cu banii câștigați, a cumpărat volumul de poezie care era destul de costisitor. De fapt, se poate spune că a fost o decizie financiară majoră pentru Fabre, deoarece suma mare de bani de care a avut nevoie pentru această achiziție îl va aduce la sapă de lemn pentru o bună perioadă de timp, astfel încât abia dacă a mai avut bani de mâncare. Totuși, pentru Fabre, colecția de poeme merita acest sacrificiu. În perioada respectivă, în singurătatea sa, Fabre scria poeme, astfel încât volumul de poezii al lui Reboul simboliza pentru el întâlnirea cu un bun prieten.

În volum se găseau multe poezii dedicate frumuseții peisajelor, iar poetul utiliza expresii bine alese, care îl făceau pe Fabre, crescut în mijlocul naturii, să își amintească înduioșat de vremurile de odinioară. În fiecare noapte, se gândea cu nostalgie la acea perioadă, citind poemele lui Reboul sub clar de lună, lucru care îi dădea puterea de a continua și de a stărui în eforturile sale de a face față vieții dificile din acel moment.

▲ Poetul roman Virgil (70 î.Hr. – 19 d.Hr.). În poemele lui Virgil, sunt preamărite peisajele zonelor rurale, frumusețea naturii și bucuria de a munci.

odinioară aveau de suferit. La acea vreme, Henri visa să devină medic și spera să fie admis la Facultatea de Medicină a Universității din Montpelier.

Cu toate acestea, visele sale nu se vor împlini. Familia sa se afla la mare strâmtoare din cauza mutărilor dese, iar părinții săi abia dacă făceau rost de hrană de pe o zi pe alta, așa încât o educație superioară pentru fiul lor era imposibilă.

Cea mai grea perioadă din viața lui Henri Fabre

Părinții lui Fabre sufereau din pricina condițiilor aspre de sărăcie în care trăiau și s-au decis să reducă toate cheltuielile. Henri a fost cel care i-a ajutat pe părinții săi să își atingă acest scop. Din perspectiva acestora, studiile pe care le urmase Henri erau suficiente, astfel încât putea să renunțe la ele. La scurt timp după ce a absolvit gimnaziul, Henri a fost nevoit să plece de acasă. La numai 14 ani, Fabre nu avea nici experiență, nici pregătire. În plus, orașul Montpelier în care se mutase familia sa era un tărâm total necunoscut. Nu avea pe nimeni pe care să se bazeze la nevoie. Nu a avut altă opțiune decât aceea de a trăi pe străzi. Nu avea unde să doarmă și trăia de pe o zi pe alta. O vreme, a vândut lămâi într-un parc de distracții, o slujbă cu jumătate de normă, după care, cu ceva experiență acumulată astfel, avea să lucreze ca hamal pe șantiere de construcții de cale ferată. Deși era o slujbă grea și extrem de obositoare, cu banii primiți abia își putea asigura hrana. Chiar dacă lucra până la epuizare, din zori și până în noapte, viața sa nu va deveni deloc mai ușoară. Seara mânca, de obicei, câțiva cartofi și rareori în cantități care să fie îndestulătoare. În mod firesc, un adolescent în creștere nu se putea sătura cu o astfel de alimentație. Uneori, pentru a-și învinge foamea, se furișa în vii și mânca pe ascuns struguri.

Mai târziu, Henri a ajuns la concluzia că viața sa este asemănătoare cu cea a unui naufragiat care încearcă disperat să se mențină la suprafață, agățându-se de un ciot. În mijlocul acestei situații fără ieșire, Henri visa să devină poet.

Înscrierea la o școală pedagogică

În anul 1838, pe când avea 15 ani, Henri află că un institut pedagogic din orașul Avignon recrutează studenți cărora li se acordă o scutire a taxei sub forma unei burse în cazul în care reușesc să treacă un examen de admitere. Era o șansă unică în viață pentru Henri. Dacă devenea student bursier, nu ar mai fi dus grija mâncării, a îmbrăcămintei și a locuinței și ar fi putut deveni învățător. Nu a stat pe gânduri și s-a înscris la examenul de admitere. Avea de trecut o probă dificilă, dar a reușit să fie admis cu brio și se spune chiar că a obținut cea mai bună notă dintre toți cei care au participat.

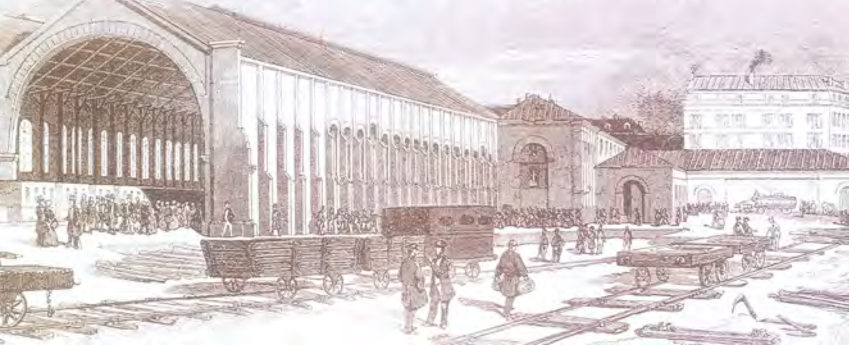
Totuși, după ce a început cursurile, atitudinea lui Henri s-a transformat în cea a unui „pierde-vară" care nu depunea niciun efort pentru studiile sale. În plus, cursurile școlii pedagogice erau concentrate pe materii precum limbile străine și matematica, domenii care nu îl interesau absolut deloc, astfel încât nu a găsit nicio motivație pentru studiu. Totuși, în timpul acestor cursuri pe care le considera plictisitoare, era preocupat să își schițeze propriul plan de studiu. Citea cu atenție cărți despre insecte sau despre semințele plantelor și se adâncea cu seriozitate în cercetări privind aceste subiecte care îl pasionau.

▲ O imagine de la începutul secolului al XIX-lea înfățișând studenți la medicină, participând la un curs. Pe când era în gimnaziu, Henri Fabre visa să urmeze o specializare medicală în cadrul unei universități.

▼ Orașul Avignon în epoca modernă. Orașul a devenit celebru în secolul al XIV-lea, când papalitatea s-a mutat de la Roma aici. Avignon se dezvoltase încă din secolul al V-lea î.Hr. drept orașul central din sistemului roman de apeducte.

O imagine realizată în anii 1850, înfățișând o gară din Franța. În acea perioadă, Franța se afla în toiul revoluției industriale și, chiar dacă provinciile din sudul Franței rămăseseră în urmă din punctul de vedere al tehnologiei, construcția de căi ferate avusese deja un impact deosebit asupra regiunii.

Un învățător celebru care a spart șabloanele

Perioada lui Fabre ca învățător de școală primară

În anul 1842, la vârsta de 19 ani, Fabre a reușit să absolve fără prea mare dificultate cursurile colegiului pedagogic. A fost trimis să lucreze ca învățător în orașul Carpentras. În cele din urmă, Fabre își găsise o slujbă serioasă și integră. Însă, în comparație cu perioada studenției, viața sa se complicase; el însuși o considera inferioară celei a unui șofer sau a unui căruțaș. Locuia într-un dormitor comun cu colegii săi învățători din cadrul aceleiași școli, ceea ce presupunea o existență destul de înghesuită. Deseori lua cina la reședința directorului școlii. Școala în care preda fusese construită în urmă cu mult timp, fiind puternic afectată de igrasie. Se spune că zidul înalt care înconjura curtea școlii făcea ca întreg campusul să semene cu o închisoare.

La școală se predau numai limbile străine și matematica. Fabre își petrecea întreaga zi predând elevilor săi materii precum latina clasică și formulele matematice; nu era sigur că aceste lucruri le vor fi de folos într-o bună zi elevilor săi. Aceștia păreau mai tot timpul amărâți și participau la ore doar pentru că erau obligați să facă acest lucru. Din cauza faptului că subiectele erau atât de plictisitoare pentru ei, mulți dintre elevi nu erau deloc atenți la lecțiile pe care le preda, astfel încât Fabre aproape că nu mai știa ce să facă pentru a le capta interesul. Nici lui nu îi plăcea să predea și, de aceea, în mod paradoxal, îi înțelegea pe elevii săi plictisiți și neatenți. Fabre începuse să se gândească la o modalitate de a face orele mai interesante pentru elevii săi. În cele din urmă, i-a venit ideea de a le arăta copiilor experimentele științifice pe care el însuși le efectuase. După ce a primit permisiunea directorului școlii, Fabre a început să prezinte aceste experimente în clasă o dată pe săptămână. În plus, și elevii puteau participa direct la aceste experimente. S-a dovedit că cei mici erau deosebit de încântați de acest tip de studiu practic și, din acel moment, la orele lui Fabre nu vor mai exista elevi care să țipe din pură plictiseală.

Chiar și în afara acestor experimente, prin toate lucrurile pe care le-a făcut, Fabre a reușit pur și simplu să spargă șabloanele ca învățător, reușind să păstreze viu interesul elevilor săi la ore. Îi va scoate pe cei mici în afara clasei pentru a aduna mierea de la albine și pentru a studia natura, lăsându-i să alerge în voie pe dealuri și văi. Astfel, vestea orelor neobișnuite ale lui Fabre s-a răspândit și, cu toate că se aflau la depărtare, mulți părinți voiau să își înscrie copiii la școala la care preda Fabre. Acest lucru a sporit reputația școlii în general, iar directorul acesteia l-a lăudat pe Fabre pentru metodele sale ingenioase de predare.

▲ Orașul Carpentras în era modernă. Situat la sud-est de orașul Orange, el va reprezenta un loc de neuitat pentru Fabre, deoarece aici și-a găsit pentru prima dată o slujbă adevărată, aceea de învățător.

▼ O imagine a unei școli din învățământul primar din Franța, în perioada în care trăia Fabre. Era cu mult timp înainte de stabilirea unui sistem oficial de educație în Franța, și nu toți copiii erau înscriși la școală.

Fuga de realitate în universul studiului

La un an după ce a devenit învățător, Fabre s-a îndrăgostit de o colegă a sa, Marie Villard. Marie era fiica unui croitor și, asemeni lui Fabre, nu se poate spune că se trăgea dintr-o familie înstărită, dar, din punctul de vedere al lui Fabre, era o femeie încântătoare, pe care a plăcut-o din prima clipă. Cei doi s-au căsătorit în luna octombrie a anului 1844 și s-au mutat într-un apartament pe care l-au închiriat în orășelul Carpentras. În anul următor, cei doi vor fi binecuvântați cu nașterea unei fetițe. Henri Fabre era, în sfârșit, fericit. Însă fiica lor avea să moară la nici un an de zile. Următorul copil al familiei Fabre, un fiu, va muri și el înainte de prima aniversare. Fabre era extrem de mâhnit din pricina acestor pierderi; într-o scrisoare

▲ Renumitul om de știință englez, sir Isaac Newton. Inițial, interesul lui Fabre nu viza studiile matematice și filozofia logică a unor cercetători precum Newton, însă mai apoi a încercat să uite durerea cauzată de moartea copiilor săi, adâncindu-se în studierea fizicii, a gravitației și chiar a astronomiei newtoniene.

Biblioteca de amintiri

O PASIUNE SURPRINZĂTOARE

Atunci când Fabre nu mai avea bani, ducea o viață modestă, dar plăcută, urmărindu-și neobosit pasiunile. De exemplu, una dintre pasiunile sale era cățăratul pe munte. A început să își pună în practică această pasiune după ce s-a mutat în Corsica, dar locul său preferat de recreere era muntele Ventoux („Vântosul"), care străjuia regiunea rurală din apropierea orășelului Carpentras. Fabre era încântat de vârful abrupt cu o înălțime de aproape două mii de metri; se spune că a escaladat acest munte de 25 de ori pe parcursul întregii sale vieți.

Lui Fabre îi plăceau activitățile în aer liber și chiar să meargă să vâneze ciocârlii de câmp, dar maniera în care făcea acest lucru era cel puțin ciudată. Dimineața devreme sau uneori chiar înainte să răsară soarele, pornea spre pajiști și alegea un loc în care ciocârliile veneau și se hrăneau. Așeza în mijlocul unui astfel de loc o pasăre de noapte cu aripile tăiate, pentru a nu putea zbura, alături de o oglindă. De îndată ce răsărea soarele, primul stol de ciocârlii de câmp se ivea la orizont. Lumina reflectată de oglindă atrăgea atenția păsărilor, iar pasărea de noapte era orbită de lumina soarelui de dimineață cu care nu era obișnuită. Aceasta începea atunci să se miște cu greutate și împiedicat, ceea ce atrăgea încă o dată atenția ciocârliilor de câmp. Când ajungeau aproape de locul în care se afla pasărea de noapte, Fabre le împușca. Îi plăcea la nebunie să vâneze în această manieră și, în fiecare an, toamna, când ciocârliile de câmp începeau să își facă simțită prezența, Fabre pornea spre pajiști, cu pușca de vânătoare în mână. Bineînțeles că apoi gătea ciocârliile și le mânca. Se spune că Fabre avea o privire foarte agilă și că nu rata niciodată ținta atunci când mergea la vânătoare.

Totuși, cel mai ciudat obicei al lui Fabre se pare că era acela de a mânca insecte. Din punctul său de vedere, relația unei persoane cu insectele nu trebuia să se oprească la studierea acestora. Curiozitatea sa a fost impulsionată atunci când a aflat că cetățenii Romei antice mâncau uneori larvele insectelor sau râme și, împreună cu fiul său, mergea și scotea din pământ mari cantități de râme pe care le lua acasă, presăra sare deasupra lor, le gătea și le mânca împreună cu familia sa. Fabre considera că, aromate cu migdale, râmele erau o delicatesă culinară. Era acum deschis tuturor posibilităților oferite de entomofagie (consumul de insecte) și va continua să mănânce larvele de greieri și de cerambicide-nasicorni și rădaște. Va merge atât de departe încât va mânca larvele insectelor din ordinul Diptera (muște, țânțari). Reflecțiile sale cu privire la acest aspect sunt înregistrate în lucrarea sa, „Amintiri entomologice".

trimisă fratelui său Frederic, Fabre mărturisea că ar fi vrut să îi transmită cunoștințele pe care le acumulase fiului său, însă viața îi răpise această șansă.

Transmiterea cunoștințelor sale copiilor se pare că era una dintre cele mai mari plăceri ale lui Fabre în acea perioadă.

Deși era în doliu, Fabre a decis că trebuia să încerce să uite această teribil de dureroasă experiență a morții copiilor săi, dedicându-se cu abnegație studiului. În clipa în care un tânăr l-a abordat cu rugămintea de a-l învăța matematică, Fabre a considerat aceasta o excelentă oportunitate pentru a se ocupa și de domenii mai avansate de studiu, care îi erau total necunoscute în acea perioadă. A studiat algebra, geometria, fizica și legile stabilite de Newton și de Johannes Kepler; în plus, și-a extins domeniul de interes către astronomie. Acumula cu lăcomie toate noile cunoștințe din aceste domenii, după care exprima toate aceste informații într-un limbaj accesibil, prin intermediul căruia le preda tinerilor săi elevi. Datorită lui Fabre, elevii acestuia reușeau mai apoi să se înscrie la orice școală își doreau; astfel, Fabre era copleșit de mulțumirile exprimate de elevii săi. Această experiență a impulsionat curiozitatea intelectuală a lui Fabre într-o așa manieră încât niciodată nu acumula îndeajuns de multe informații pentru a-și satisface nevoia de cunoaștere. Fabre a început să cerceteze totul și orice din lumea înconjurătoare, în efortul de a descoperi adevărul despre cât mai multe fenomene. A devenit interesat de istorie și de folclor și chiar a adunat monede din perioada Imperiului Roman. De asemenea, era pasionat de clasificarea diferitelor tipuri de roci și de habitatul viețuitoarelor. Desigur, nu avea cum să ocolească universul insectelor, care îl fascinaseră încă din copilărie. În acest mod, Fabre a putut trece peste durerea provocată de pierderea copiilor săi. În câțiva ani, acumulase deja un volum impresionant de cunoștințe și, înainte ca oamenii să își dea seama, învățătorul „necioplit" de la țară se putea lăuda cu o educație corespunzătoare abilităților sale.

Fabre începe să își croiască drum în lume

Fabre nu era deloc un bărbat lipsit de ambiție. Deși nu se poate merge atât de departe încât să se afirme că era avar, totuși Fabre, asemenii multor altor oameni, visa la celebritate și la bunuri materiale. Pur și simplu, nu era mulțumit cu poziția pe care viața i-o rezervase. Nu se poate spune că a fi învățător în societatea acelei vremi reprezenta un statut superior și, în plus, din salariul modest pe care îl câștiga trebuia să-și întrețină familia . Trecea printr-o perioadă de criză financiară și, deși muncea foarte mult, abia îi mai ajungeau banii. Nu se putea compara cu perioada în care lucrase ca hamal pe șantierele de construcții de căi ferate, însă Fabre dorea să aibă un venit care să îi permită să și economisească puțin. Astfel, s-a decis să obțină calificările care să îi permită să fie admis la universitate și să obțină o licență. În cazul în care s-ar fi întâmplat acest lucru, și-ar fi găsit de lucru la o școală mai bună și ar fi câștigat un salariu mai mare, în conformitate cu o astfel de poziție.

În anul 1846, Fabre a reușit să treacă examenele de știință și literatură, lucru care i-a adus înscrierea la Universitatea din Montpelier, devenind licențiat în fizică și matematică. Era nespus de fericit. Pentru Fabre, care absolvise o școală absolut obișnuită, obținerea acestor calificative, datorată într-o mare măsură spiritului său autodidact, era o realizare remarcabilă. Aceasta va face ca Fabre să urce pe scara socială și se părea că i se dă șansa unui prim pas pe drumul obținerii stabilității în viață.

▲ Toamna este sezonul vânătorii de ciocârlii de câmp în sudul Franței. Se spune că Fabre era extrem de încântat atunci când începea sezonul vânătorii de ciocârlii de câmp.

▼ Henri Fabre, alături de fiicele sale, în amurgul vieții. Fabre va avea 7 copii (inclusiv cei doi pe care i-a avut cu soția sa Maria și care au murit la scurt timp de la nașterea). Fabre va avea 3 soții, lucru care va deveni un alt motiv care a dus la situația sa financiară precară.

O revelație într-o insulă din sud

Corsica, insula paradisiacă

ÎN ANUL 1849, Fabre a fost trimis să lucreze la o școală gimnazială din Ajaccio, cel mai mare oraș din insula Corsica. Această insulă era renumită ca fiind locul nașterii lui Napoleon Bonaparte, dar era, de fapt, o insulă izolată din mijlocul Mării Mediterane, departe de tărâmul francez. Această mutare nu era deloc o dovadă de promovare pentru Fabre, însă el s-a bucurat la aflarea veștii. Și asta deoarece învățătorii care erau trimiși în astfel de zone îndepărtate, precum insula Corsica, erau compensați pentru acest inconvenient. De fapt, Fabre își dublase deja salariul datorită faptului că acum era licențiat. La vârsta de 26 de ani, Fabre și soția acestuia s-au îmbarcat pe un vapor din portul Marsilia care pleca spre Corsica. Fabre era încântat de priveliștea oceanului pe care nu îl văzuse niciodată până atunci.

Corsica era binecuvântată cu minunate daruri ale naturii. Piscul unui munte cu o înălțime de 2 000 de metri străjuia insula, încununat cu o coroană de zăpadă. În văile munților se formaseră ghețari. În contrast cu aceste imagini, malurile insulei erau luminate de soarele specific regiunii Mării Mediterane, iar plantele subtropicale creșteau aici în voie. Deseori, Fabre era captivat de aceste misterioase plante. În zilele libere, se plimba prin diferite zone ale insulei și aduna tot felul de lucruri pe care le păstra drept eșantioane pentru cercetările sale. Partea sudică a Franței în care Fabre se născuse și crescuse era, de asemenea, plină de frumuseți naturale, dar, cu toate acestea, diferită de flora și fauna din Corsica. Cu cât se adâncea mai mult în observațiile asupra vietăților de pe insulă, cu atât descoperea specii mai bizare și mai fascinante. Unele dintre acestea erau melcii, care trăiau în înălțimile muntoase și mai ales o specie rară de gasteropode, care creștea în adâncimile grotelor. Fabre s-a folosit de timpul său liber pentru a cerceta viața sălbatică a insulei Corsica și fauna acesteia. În plus, Fabre era foarte interesat de plantele care creșteau pe insulă.

Zile de odihnă și de repaos

Mutarea în Corsica a adus stabilitate financiară familiei Fabre și, cu toate că nu erau neapărat foarte bogați, duceau un trai fără griji și fără prea multă muncă. Casa lor avea să fie binecuvântată cu încă un motiv de bucurie și de bun augur: nașterea celei de-a doua fiice, Antonia. Spre deosebire de cei doi copii născuți înaintea sa, Antonia va fi un copil puternic și sănătos, care va bucura inimile părinților săi.

Cu toate acestea, cele mai importante evenimente din viața lui Fabre pe insulă vor fi ocazionate de întâlnirea cu doi bărbați care vor deveni un fel de mentori pentru acesta. Unul dintre ei era Esprit Requien, care venise în Corsica din Avignon. Celălalt era Moquin-Tandon, din Toulouse. Ambii erau experți în istorie naturală și veniseră pe insulă pentru a strânge eșantioane de plante; la foarte scurt timp după ce l-au întâlnit, cei doi s-au împrietenit cu Fabre. Requien era „o enciclopedie ambulantă", care l-a învățat pe Fabre să facă distincția între diferite specii de plante și să le clasifice. Tandon avea foarte multe cunoștințe despre plante, dar și despre animale; de la el, Fabre a deprins principiile vivisecției – disecare a unui animal viu în

▲ Marsilia, în anii 1940. De aici, Fabre s-a urcat la bordul unui vapor către Corsica. Și atunci, ca și acum, Marsilia era cel mai mare oraș-port la Marea Mediterană al Franței.

▲ Corsica este binecunoscută ca fiind locul nașterii lui Napoleon Bonaparte, celebra figură istorică a Franței, însă cultura și tradițiile din această insulă sunt mai apropiate de Italia decât de Franța.

▲ În această ilustrație este înfățișat un muzeu din secolul al XIX-lea. Diverse articole, incluzând lucrări de artă, erau expuse într-o manieră dezordonată, iar imaginea este grăitoare pentru situația critică din domeniul „istoriei naturale".

DIN CULISE

SPECIALIZAREA LUI FABRE SE ÎNCADRA LA „STUDII DIVERSE"?

Henri Fabre a fost naturalist, însă acest termen nu mai este foarte utilizat. Termenul „istorie naturală" se referă la studiul sistematic al oricărei categorii de obiecte sau organisme naturale și, astfel, acoperă o mare varietate de domenii, nefiind foarte precis, atât ca înțeles, cât și ca termen în sine. Domeniul istoriei naturale cuprinde zoologia, botanica, mineralogia și geologia. Toate domeniile științelor naturale sunt incluse în istoria naturală. Deoarece este un domeniu atât de vast, este imposibil pentru un om de știință să se „specializeze" în istoria naturală, iar o cercetare de o viață dedicată studiilor istoriei naturale va avea ca rezultat un volum de cunoștințe destul de vast, însă nu foarte aprofundat. De aceea, principalul aspect al istoriei naturale în vremea lui Fabre era reprezentat de clasificări și de înregistrarea acestora. Cu alte cuvinte, scopul istoriei naturale era acela de a crea muzee și a redacta enciclopedii; în domeniul istoriei naturale, nu erau practic derulate cercetări amănunțite în nici una dintre ramurile acesteia. Aceasta este o dovadă în plus a faptului că întregul proces de cercetare la acea vreme era concentrat în domenii precum studiile lingvistice, matematica și teologia. Chiar dacă în școli existau ore de științe naturale și educație fizică, acestea nu se țineau decât de două ori pe lună; în cea mai mare parte a timpului, elevii studiau materii precum poezia latină, ecuațiile matematice sau conjugările gramaticale.

Exista și un motiv pentru această atitudine de dispreț față de științele naturale. Foarte puțini erau cei care aspirau să devină specialiști în domeniile istoriei naturale. Pentru a deveni medic, funcționar sau membru al clerului era necesar studiul medicinii, al dreptului și al teologiei. Aceste profesii erau destul de populare la acea vreme, deoarece garantau o poziție socială înaltă și stabilă, precum și un salariu satisfăcător. Pe de altă parte, chiar dacă cineva ar fi învățat absolut tot ceea ce era de învățat despre domeniul științelor naturale, aplicabilitatea acestor cunoștințe era totuși limitată. Din acest motiv, științele naturale erau considerate „studii diverse", îndepărtate de principalele domenii de studiu.

scopuri experimentale. Mai târziu, Fabre afirma într-un articol al unei reviste că a primit o prelegere formală cu privire la istoria naturală, dar că această prelegere îi va trezi interesul în disecția animalelor. Când a disecat organismele insectelor și ale crustaceelor, Fabre a devenit interesat de organele și de structurile interne ale acestor vietăți, un aspect al vieții sălbatice care nu îl pasionase până atunci în mod deosebit.

Tandon i-a făcut lui Fabre o propunere: l-a întrebat dacă i-ar plăcea ca, în loc să continue să facă cercetări într-o sumedenie de domenii, să își concentreze toate eforturile asupra viețuitoarelor.

Tandon descoperise în acest învățător de provincie un talent extraordinar și simțea că este posibil ca Fabre să nu ajungă să atingă succesul pe care îl merită tocmai din cauza irosirii abilităților sale în mai multe direcții de studiu. Ideea sa s-a dovedit a fi revelatoare pentru Fabre, astfel încât acesta a luat în serios sfatul prietenului său Tandon, căruia îi purta un deosebit respect. Din acel moment, nu își va mai pierde timpul în alte domenii de studiu, ci se va concentra doar asupra lucrurilor de care avea nevoie pentru profesia sa.

Întoarcerea la Avignon

Pentru Fabre, Corsica era un adevărat paradis, însă, în anul 1853, va fi nevoit să părăsească brusc insula și să se întoarcă la Avignon. Aceasta deoarece nu reușise să se acomodeze cu climatul Mării Mediterane și, în consecință, sănătatea sa începuse să se deterioreze. Un alt motiv al plecării sale din insulă era acela că salariul său fusese redus ca urmare a unei proaste administrări a fondurilor publice de către Guvernul corsican. Astfel, Fabre s-a întors în Avignon, unde și-a găsit de lucru ca învățător la un lycée local (școală secundară în sistemul educațional din Franța). Cu toate acestea, acum nu mai primea acel bonus acordat celor care lucrau la distanță, astfel încât Fabre se afla din nou la strâmtoare. Nu mai avea posibilitatea să își continue cercetările minuțioase, așa cum făcuse în perioada lipsită de griji din Corsica; de aceea, s-a decis să obțină încă o calificare superioară. Considera că o nouă diplomă îl va ajuta să își găsească o slujbă mai bună și să își stabilizeze situația financiară. În acest sens, obiectivul său devenise acela de a obține o diplomă în istoria naturală. După cum subliniase și Tandon, istoria naturală includea zoologia și botanica, iar pentru Fabre acestea erau cele mai interesante domenii. Va scrie o teză despre abiogeneză (concepție materialist-naivă depășită care explica nașterea vieții din materie anorganică), o teorie mult vehiculată care zguduia lumea academică a acelei vremi. Conform acestei teorii, viața a apărut dintr-odată în locuri în care nu fusese descoperită înainte, aproape în același mod în care apăreau viermii într-o cloacă. Fusese o teorie susținută mult timp, dar biologii englezi o negaseră, astfel încât în toată Europa se lansase o dezbatere privind veridicitatea acesteia. Fabre era de părere că teoria abiogenezei era greșită, organizând logic concluziile sale cu privire la cele mai importante aspecte ale acesteia într-o teză pe care a prezentat-o lumii academice.

Teza a fost foarte bine primită, iar Fabre a obținut o diplomă în domeniul istoriei naturale din partea lumii academice. Putea acum să transforme studiul ființelor vii, care era pasiunea sa de o viață, în principala sa profesie. Cu toate acestea, nu era mulțumit. Scopul său fusese acela de a deveni celebru în lume. Deținea deja diplome în fizică și matematică. Pentru a obține un salariu mai mare și o poziție socială înaltă, tot ceea ce mai putea face era acela de a dobândi titlul de doctor în filozofie. Desigur, nu era un lucru la îndemâna oricui. Rezultatele sale academice modeste, în special, erau un obstacol pentru finalizarea unui doctorat. Mai mult decât atât, nu se putea gândi la un subiect care să fie pe măsura unui doctorat în filozofie. Fabre era pasionat de o sumedenie de lucruri, dar, pentru ca cercetarea sa să aibă valoare în fața comunității academice, trebuia să descopere ceva absolut nou.

▲ Orașul Ajaccio, în zilele noastre. În Corsica, între munți și mare, se întind câmpiile, ceea ce face ca această insulă să fie renumită pentru topografia sa diversificată.

▲ O ilustrație dintr-o enciclopedie a plantelor realizată de un autor necunoscut. În perioada în care a locuit în Corsica, Fabre a devenit interesat de studiul plantelor de pe insulă, fiind, în același timp, captivat de plantele ciudate și minunate pe care le văzuse în ilustrațiile cărților de gen.

Începutul cercetării entomologice a lui Fabre

O teză despre viespi

ÎN TIMP CE CONTINUA SĂ LUCREZE CA ÎNVĂȚĂTOR, Fabre căuta subiecte potrivite pentru teza sa. Citise în întregime toate tezele naturaliștilor, teze pe care le utiliza ca referințe în propria sa lucrare. Într-o zi, a descoperit un tratat de cercetare semnat de Leon Dufour. Teza acestuia se referea la modul de viață al diferitelor specii de viespi. Fabre a rămas uluit de această teză recent descoperită. Era vorba despre viespile din regiunea vestului Franței și care aveau o „relație" fascinantă cu gândacii din familia Buprestidae (cunoscuți drept „gândacii metalici").

Conform acestei teze, atunci când viespile reperau gândacii metalici, zburau spre aceștia și îi înțepau. Gândacii erau apoi paralizați total, moment în care viespile îi luau și îi duceau în viespar, unde deveneau hrană pentru larvele acestora. Până în acest punct, descrierea modului de hrănire a larvelor viespilor era un aspect destul de familiar pentru Fabre. Cu toate acestea, Dufour descoperise că gândacii nu erau niciodată disecați sau descompuși în viespar, în schimb le era menținută „prospețimea". Dufour a tras concluzia că, în momentul în care înțepau gândacii, viespile i-ar fi injectat cu un anumit conservant biologic.

Fabre fusese pasionat dintotdeauna de insecte. În adolescență, cheltuise salariul său pe o lună, și așa destul de mic, pe o carte cu imagini despre artropode. Era impresionat, în special, de descrierea viespilor din familiile Sphecidae sau Crabronidae, care foloseau noroiul pentru a-și construi viesparul. Totuși, teza scrisă de Dufour era mult mai avansată și mai amănunțită decât cartea cu imagini pe care o cumpărase în adolescență.

Această teză prezenta două aspecte care îl captivau pe Fabre. Primul era acela că teza folosise informații adunate prin examinarea insectelor. Dintre toate viețuitoarele, Fabre era pasionat de insecte, iar entomologia era cel mai interesant domeniu pentru el. Insectele erau un fel de prieteni, încă din copilărie. În ciuda acestui fapt, nu știuse niciodată cum să transforme pasiunea sa pentru insecte într-o temă de cercetare. Mai târziu, Fabre se va autoincrimina pentru aceasta în meditațiile sale cu privire la eșecul de a realiza mai devreme cât de minunată era o temă de cercetare care avea ca subiect central insectele. Până în acel moment, lucrarea sa cu privire la insecte se limitase la strângerea și clasificarea speciilor, fără a realiza vreo analiză minuțioasă asupra insectelor.

Celălalt aspect al tezei lui Dufour pe care Fabre îl considera captivant era faptul că cercetarea lui Dufour se încheiase într-o manieră nesatisfăcătoare. Dufour nu făcuse altceva decât să adreseze noi întrebări, iar subiectele analizate prin cercetarea sa nu primiseră o rezolvare reală.

Fabre nu considera toate aceste subiecte închise. De ce aceste specii de viespe atacau numai gândacii metalici? Cum reușeau viespile să înțepe cu acul lor crusta gândacilor? Care era compoziția chimică a conservantului biologic pe care viespile îl injectau în gândaci? Nici

Una dintre viespile din familia Sphecidae, specie studiată de Fabre. Spre deosebire de viespile obișnuite și de furnici, acestea trăiesc singure și își construiesc viesparul în pământ.

▲ O specie de gândaci din familia Buprestidae. Viespile analizate de lucrarea lui Dufour capturau gândacii din specia Buprestidae, cunoscuți și sub denumirea de „gândaci metalici" și îi duceau în viesparul lor. Acolo își depuneau ouăle în organismul gândacului, din care mai apoi ieșeau larvele care se hrăneau din acesta, folosindu-l așadar ca sursă de alimentație pe parcursul creșterii și dezvoltării lor.

Henri Fabre, în vârstă, privește într-o cutie în care sunt crescute insectele sale. Încă din copilărie îi plăcuse să adune diferite lucruri și se spune că încerca să găsească locuri liniștite, fără conversație sau muzică, în care să se poată concentra pe deplin asupra studiilor sale.

unul dintre aceste aspecte nu fusese elucidat de teza lui Dufour. Fabre a decis că trebuie să finalizeze cercetarea lui Dufour și să o prezinte lumii academice.

Prima teză a lui Fabre privind insectele

Tema tezei lui Fabre va viza o varietate de viespi înrudite cu cele descrise în lucrarea lui Dufour. Fabre intenționase ca cercetarea sa să se refere la aceeași specie de viespi despre care scrisese și Dufour.

Cu toate acestea, diferența majoră dintre viespile studiate de Fabre și cele analizate de Dufour este aceea că primele capturau coleoptere, și nu gândaci metalici. În afara acestui fapt, comportamentul insectelor era același. În zilele în care nu lucra, Fabre mergea în Carpentras, unde lucrase odinioară, și se plimba pe câmpii și văi, în căutarea viesparelor.

A ales orașul Carpentras deoarece, în regiunea din jurul orașului, viețuiau exact viespile pe care le cerceta. A făcut observație după observație. Captura coleoptere și le ducea viespilor, apoi lua înapoi coleopterele devastate de viespi și uneori aplica artropodelor șocuri electrice. A realizat orice tip de experiment la care visase. Considera că orice mistere nedescoperite privind viespile fuseseră clarificate și, în anul 1855, a prezentat lumii academice prima sa teză, bazată pe observațiile asupra insectelor.

Doctoratul la care visa cu ardoare

Teza lui Fabre a avut un impact deosebit. Dufour era un entomolog eminent al acelei perioade, iar Fabre a prezentat o teză care acoperea același domeniu cu al acestuia, diferența fiind că Fabre era total necunoscut lumii academice; era astfel surprinzător faptul că reușise să dezvolte atât de mult lucrarea lui Dufour. Fabre a scos la lumină multe aspecte noi, pe care Dufour le ocolise. De exemplu, coleopterele capturate de viespile lui Fabre nu mureau, ci intrau într-o stare de paralizie. Viespile atacau sistemul nervos central al gândacilor și îl distrugeau dintr-o singură înțepătură rapidă în exoscheletul acestora. Cu alte cuvinte, conservantul biologic din ipoteza lui Dufour nu exista; în schimb, prada era pur și simplu paralizată, fără să moară.

Majoritatea oamenilor de știință au susținut teza lui Fabre și, în anul următor, Fabre a primit cea mai înaltă distincție oferită de Academia Franceză de Științe pentru lucrarea sa despre insecte. Lucrarea se bucurase de recunoaștere, însă nu și Fabre însuși. Mulți dintre oamenii de știință îl priveau cu dispreț, ca pe un învățător „necioplit” care efectuase o cercetare independentă. Discuțiile academice au dus la redactarea unui volum impresionant de lucrări în universități, considerând teza lui Fabre ca o realizare norocoasă a unui bărbat excentric. Unii răspândiseră zvonul că Fabre falsificase unele dintre observațiile sale. Din cauza acestor atitudini meschine, Fabre nu a primit doctoratul pe care și-l dorea.

A publicat apoi mai multe teze de doctorat. Era destul de agitat cu privire la acest aspect. Iar asta deoarece acum avea patru copii în grijă. Era presat de nevoia de a-și întreține familia. Dacă ar fi continuat să lucreze ca învățător în cadrul unei școli secundare, cursul vieții sale nu ar fi putut decât să se înrăutățească. Nu primea niciun semn că i se va acorda doctoratul, iar timpul trecea în defavoarea sa.

În același timp, existau oameni de știință, precum Charles Darwin, care priveau lucrările sale cu foarte multă considerație. Cu toate acestea, Fabre, posibil înrăit de situația în care se afla, s-a întors împotriva susținătorului său, Darwin, și i-a denunțat teoriile. În această perioadă, Fabre își urmărea încă scopul privind acreditarea, și această atitudine față de Darwin se explica prin faptul că acesta din urmă era considerat un fel de copil teribil al comunității academice.

Omul-cheie

LEON DUFOUR

Leon Dufour (1780 – 1865) este omul care l-a trezit lui Fabre interesul pentru entomologie; se poate considera faptul că lucrarea sa se află la baza „Amintirilor entomologice” ale lui Fabre. Dufour lucrase ca medic militar în campaniile lui Napoleon Bonaparte. După ce a părăsit această poziție, s-a mutat pe coasta de vest a Franței și și-a petrecut restul vieții asemeni unui om de știință solitar, studiind lucrurile care îl interesau. În perioada în care Fabre devenea major, Dufour era deja recunoscut drept un cercetător și taxonomist al insectelor, fiind supranumit „Carl Linnaeus al Franței”. Linnaeus a fost un naturalist suedez, considerat un pionier în domeniul taxonomiei, susținător al creării „denumirilor științifice” pentru speciile de viețuitoare, pentru a putea fi înțelese de către toți oamenii de știință din lumea întreagă.

Nu se cunoaște cu siguranță momentul în care Fabre a descoperit lucrarea lui Dufour, însă se știe că citise despre acesta într-o revistă, în perioada în care era învățător al școlii primare din Carpentras. Dufour și-a concentrat studiul asupra unei specii de viespe care își construia viesparul în pământ, adunându-și toate observațiile într-o teză care a fost publicată într-un număr al unei reviste din anul 1841, dedicată științelor naturii. Fabre a citit această revistă în anul 1854, la 13 ani după ce a fost publicată. Nu aflase despre Dufour până atunci, deoarece principalele discuții academice acordau prea puțină atenție lucrării acestuia.

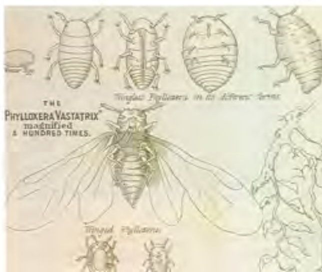
Se spune că în momentul în care a descoperit teza scrisă de Dufour, Fabre ar fi avut o experiență similară cu cea în care ar fi primit o scrisoare de la un mentor eminent.

▸ Un peisaj din Aquitania, în perioada modernă. Aceasta este regiunea în care a trăit Dufour.

▴ O coleopteră. Viespile din familia Sphecidae pe care le studiase Fabre se hrăneau doar cu acest tip de gândaci.

▾ O pagină dintr-o carte cu ilustrații ale insectelor, publicată în perioada în care a trăit Fabre. Acest tip de cărți se limitau, de obicei, la descrieri scurte și la imagini care descriau fiziologia insectelor, iar explicațiile privind modul de viață al micilor vietăți erau foarte rare.

Apogeul carierei și apoi perioada de regres

O invitație din partea unui ministru

FABRE A CONTINUAT SĂ AȘTEPTE un semn din partea comunității academice cu privire la lucrarea sa, însă nu se prefigura niciun fel de reacție. A renunțat să mai scrie teze și următorul său pas a fost acela de a obține un brevet. Era un viraj abrupt, dar calculat. Fabre descoperise că din rădăcina unei plante denumite „garanță" se poate extrage un colorant roșu. A aplicat pentru un brevet în anul 1859 și l-a primit în anul următor. La acea vreme, deținerea unui astfel de brevet aducea cu sine sume importante de bani, iar Fabre avea, în sfârșit, buzunarele pline.

În plus, datorită acestui brevet, Fabre va deveni cunoscut în anumite cercuri, având astfel posibilitatea să ajungă să îl cunoască chiar și pe renumitul microbiolog Louis Pasteur. Cu toate acestea, din cauza pozițiilor sociale și a stilurilor de viață diferite, cei doi nu s-au înțeles prea bine, iar această întâlnire nu a făcut decât să creeze premisele unui conflict între ei. În această perioadă, Fabre începuse să își piardă interesul pentru obținerea certificatelor, în schimb îi plăcea să vorbească și să acționeze împotriva interesului academiei.

În această perioadă, Fabre a primit o scrisoare din partea ministrului francez al educației la acea vreme, Jean Victor Duruy. Prin această scrisoare, Fabre era întrebat dacă este interesat să viziteze Parisul. Duruy și Fabre se cunoșteau de mai mulți ani. Când Fabre era învățător la școala din Avignon, Duruy fusese trimis din partea ministerului educației pentru a inspecta școala în care acesta preda. Când l-a întâlnit pe Fabre, s-a simțit jenat de faptul că un astfel de om de știință este blocat pe un post de învățător într-un oraș de provincie. Mai târziu, Duruy s-a bucurat de succes și a fost în cele din urmă promovat în poziția de ministru al educației în Franța. Când prietenii lui Duruy l-au vizitat în Paris, acesta i-a primit cu generozitate și au sărbătorit împreună. După ce Fabre a ajuns la Paris, Duruy i-a oferit Ordinul Național al Legiunii de Onoare (Ordre national de la Légion d'Honneur), cea mai înaltă distincție pe care o putea primi în Franța. Însă aceasta nu a fost tot. A doua zi, lui Fabre i-a fost acordată o audiență la împăratul Napoleon al III-lea al Franței, după care s-a organizat un banchet somptuos, la care au participat unii dintre cei mai importanți academicieni ai Franței. Pentru Fabre, această călătorie de numai două zile fusese o experiență extraordinară.

▸ O imagine a unui soldat din Franța secolului al XIX-lea. La acea vreme, soldații purtau haine de culoare roșie, lucru care se va dovedi de bun augur pentru Fabre după descoperirea procesului de extracție a coloranților de acest tip.

▲ O imagine a Parisului publicată într-o revistă din anul 1870. În acea perioadă, Parisul era considerat cel mai important centru cultural al lumii.

Fabre nu mai este învățător

După evenimentele din Paris, Fabre a primit invitații repetate pentru a lucra ca profesor universitar. Firește că era mai mult decât încântat de acest lucru. Și asta deoarece își dorise de mult să devină profesor în cadrul unei universități. Totuși, a fost surprins să afle că salariile acestor profesori erau neînsemnate și, în termeni pur financiari, era mai avantajos să lucreze în continuare ca învățător la școala secundară. În acea perioadă, cercetările erau derulate ca un fel de activitate colaterală de către personaje din aristocrație, iar profesorii universitari, de obicei, nu primeau remunerații considerabile. Din aceste motive, Fabre a fost nevoit să refuze toate invitațiile.

Astfel, situația financiară a familiei Fabre a început să devină din nou precară. Brevetul său pentru coloranții naturali fusese considerat depășit de noile procese prin care erau extrași coloranți sintetici din petrol, iar brevetul său nu mai era pur și simplu profitabil, fiind depășit științific. Astfel, a fost nevoit să țină cursuri pentru fetele din oraș care plăteau pentru acestea. Aceste cursuri erau organizate duminica. Situația sa însă devenise delicată. Fabre se bâlbâia atunci când le vorbea elevelor sale despre reproducerea sexuală, un subiect tabu pentru femei la acea vreme. Chiar dacă explica reproducerea sexuală la plante, comunitatea academică și societatea vremii îl criticau aspru pentru faptul că prezenta astfel de subiecte în cursurile sale pe care le susținea în fața tinerelor fete. Cele mai vehemente atacuri împotriva lui

▼ Întâlnirea dintre Napoleon al III-lea și Henri Fabre a avut loc la Palais des Tuileries (Palatul Tuileries), înfățișat mai jos.

Versiune diferită

FABRE ȘI RĂZBOIUL FRANCO-PRUSAC

Războiul dintre Franța și Prusia a izbucnit în anul 1870, an în care Fabre împlinise 45 de ani. Genialele manevre tehnice ale forțelor prusace au nimicit armata franceză. Împăratul Napoleon al III-lea se bazase pe formațiunile militare tradiționale, deși acestea erau depășite, lucru dovedit în fața atacurilor puternice ale forțelor prusace ale feldmareșalului Helmuth von Moltke. În scurt timp, Parisul a fost încercuit de invadatorii prusaci.

Acest război se va dovedi problematic pentru Fabre. La acea vreme, Fabre trăia din compensațiile pe care le primise de la edituri ca urmare a publicării cărților sale. Toate aceste edituri aveau sediul în Paris, iar, cum în acel moment capitala era împresurată de prusaci, aceștia erau și cei care acordau permisiunea pentru a intra în oraș. Singura modalitate prin care Fabre putea să obțină plata din partea editurilor era aceea de a se deplasa la Paris. Cum acest lucru era imposibil, rămas fără bani, Fabre a ajuns în situația de a nu-și putea plăti nici măcar chiria. Rece și nepăsător, proprietarul locuinței în care trăia l-a amenințat cu evacuarea, iar Fabre se gândea dacă nu cumva va ajunge iar în situația de a sta pe străzi. În plus, acum avea o întreagă familie de întreținut. Va primi ajutor de acolo de unde nu se aștepta: prietenul său, John Stewart Mill, va fi cel care îl va scoate pe Fabre din această situație disperată.

Mill era economist și vizitase Franța pentru a derula cercetări botanice, o pasiune de-a lui. Se înțelesese bine cu Fabre și deveniseră prieteni apropiați. Pentru a-l ajuta, Mill i-a oferit lui Fabre o sumă impresionantă la acea vreme: 3 000 de franci. Fabre a încercat să își manifeste recunoștința, scriindu-i o „Notă de promisiune" prin care să își arate mulțumirea și faptul că îi era dator, însă Mill a refuzat acest lucru. Datorită generozității lui John Stewart Mill, Fabre a putut să supraviețuiască acestei perioade dificile din viața sa.

Fabre veneau mai ales din partea femeilor de vârstă medie „cu gura mare".

Acest tip de nonsens l-a făcut pe Fabre să deteste să lucreze ca profesor. După ce s-a chinuit cu aceste gânduri o perioadă de timp, și-a înaintat demisia și s-a mutat într-o nouă locuință. Va lucra o perioadă ca director de muzeu, dar în scurt timp va renunța și la această poziție. Fabre era acum practic privat de tot ceea ce construise până la vârsta de 47 de ani.

Mai apoi a cochetat cu ideea de a deveni scriitor. Încă din copilărie visase să devină poet, iar a deveni scriitor era următorul său vis. Pentru o perioadă se va adânci în scris. Multe dintre cărțile sale erau volume de învățături destinate copiilor. Deși nu mai era învățător, Fabre nu renunțase la visul său de a transfera cunoștințele acumulate următoarei generații. Cărțile sale acopereau o mare varietate de domenii, incluzând matematica, istoria și chimia. Cu toate acestea, oricâte cărți ar fi scris, Fabre tot nu era mulțumit. Atunci, a avut o altă idee: poate că tezele sale privind insectele ar fi trebuit adunate într-o carte. Era pasionat de insecte și nu ar fi avut dificultăți în a redacta un astfel de material. Astfel, a scris despre toate tipurile de viețăți, inclusiv despre viespi care reprezentau piesa centrală a ultimelor sale cercetări. Se poate spune că acesta a fost un proiect ambițios. Și aceasta deoarece proiectul său alcătuia o sinteză între literatură și teorie științifică. Fabre nu dorise doar să ofere informații cititorului său; urmărea și să îi stârnească interesul. Astfel, s-a străduit ca proza sa să fie ușor de citit și, în același timp, plăcută.

Publicarea „Amintirilor entomologice"

În această perioadă, marea bucurie a lui Fabre era aceea de a-și petrece timpul liber împreună cu fiul său, Jules. Deoarece primul său fiu murise la foarte scurt timp după naștere, Fabre și-a concentrat întreaga sa dragoste și toate așteptările asupra micuțului Jules. Datorită influenței tatălui său, Jules a devenit și el captivat de universul fascinant al entomologiei. Nimic nu îl putea face pe tatăl lui Jules mai fericit.

Necazurile însă nu aveau să-l ocolească pe Fabre: fiul său Jules va muri în anul 1877. Mâhnit, Fabre va reacționa așa cum făcea întotdeauna atunci când trebuia să țină piept unei tragedii: își va concentra toate eforturile în munca sa, pentru a uita amărăciunea.

La doi ani după moartea lui Jules, a fost publicată lucrarea „Amintiri entomologice" („Souvenirs Entomologique"), care l-a făcut pe Fabre celebru. Acest volum era diferit de scrierile vremii prin faptul că furniza informații sub forma unei povestiri. În plus, lucrarea se baza pe o metodă științifică și cuprindea îndeajuns de multă informație pentru a putea rivaliza cu un raport de cercetare. Primul volum al „Amintirilor entomologice" a fost publicat în anul 1879 și acoperea doar o mică parte a cercetărilor pe care Fabre le derulase de-a lungul anilor. Fabre intenționa să continue să scrie despre insecte în această manieră pentru tot restul vieții sale.

▲ Soldați prusaci sărbătorind Crăciunul împreună cu cetățenii Parisului. Războiul franco-prusac i-a forțat pe francezi să semneze un tratat umilitor, prin care se obligau să cedeze prusacilor regiunile Alsacia și Lorena.

▼ O umbră de destindere pe chipul lui Fabre, în perioada de amurg în vieții sale, lângă o copie a cărții „La Science de L'Oncle Paul", într-un muzeu dedicat acestuia.

Celebritate pe patul de moarte

Zile liniştite la Harmas de Sérignan

„AMINTIRILE ENTOMOLOGICE" erau publicate volum după volum, într-un ritm lejer, dar constant, iar lumea insectelor lui Henri Fabre se extindea tot mai mult. În tot acest timp, viața lui Fabre se va schimba considerabil. Își va cumpăra o casă în afara orașului Orange, în apropiere de râul Rhône (Ron). Din punctul de vedere al lui Fabre, casa fusese construită într-un mediu ideal. Era localizată pe un teren care „mustea" de insecte, iar în depărtare se puteau vedea munții din sudul Franței. În plus, în zonă se găsea o largă varietate de plante. Fabre și-a botezat noua locuință „Harmas de Sérignan". Pe parcursul vieții, Fabre se mutase de nenumărate ori și chiar locuise pe străzi, astfel încât a deține o casă a lui era un vis pe care îl avusese de mult timp. În „Amintiri entomologice", Fabre descrie locația ca fiind ideală pentru cercetarea entomologică, un loc pe care îl considera un adevărat paradis.

La vârsta de 61 de ani, va rămâne văduv, urmând să se căsătorească în scurt timp cu o femeie cu 40 de ani mai tânără, Marie Josephine Daudel. Daudel fusese angajată ca menajeră în casa sa. Acest lucru a dus la bârfe răutăcioase, dar, în ciuda diferenței considerabile de vârstă dintre cei doi, relația lor va fi una armonioasă și vor avea împreună trei copii.

Un fost elev de-al său, Favier, care trăise mai mult în natură și care nu fusese lipsit de educație, întors de pe front și transformat de experiența războiului într-un bărbat puternic, îl va ajuta pe Fabre în colectarea eșantioanelor necesare cercetărilor sale. Fabre își făcuse prieteni și printre cadrele didactice alături de care lucrase în școala primară. De fiecare dată când aceștia aveau timp liber, îl vizitau pe Fabre, care le citea din manuscrisele sale ultimele părți ale „Amintirilor entomologice".

„Amintirile entomologice" eșuează

Fabre își va continua cercetările entomologice. Viața la Harmas de Sérignan decurgea fără probleme și într-un mod plăcut. Fabre se trezea în zori, mânca un colț de pâine la micul dejun, ieșea în grădină și studia insectele care mișunau dintr-un loc în altul. Acesta era începutul unei zile tipice pentru Fabre. Dimineața îi plăcea să își petreacă timpul derulând experimente în laborator. După prânz, se reîntorcea în laborator sau pornea să adune eșantioane. Lucrurile pe care le descoperea în cercetările și în timpul ieșirilor sale în natură vor fi cuprinse în următoarele capitole ale „Amintirilor entomologice". Cel de-al zecelea și ultimul volum al cărții va fi publicat în anul 1907. Trecuseră trei decenii de la apariția primului volum.

Cu toate acestea, cifrele de vânzări ale cărții erau mult mai scăzute decât anticipase Fabre. Se credea că principalul motiv al lipsei de popularitate a cărții ar fi fost lipsa ilustrațiilor, precum și a unei aprecieri și susțineri din partea comunității academice. În acea perioadă, achiziționarea unei cărți nu era un lucru obișnuit pentru mulți oameni, iar o carte de știință fără susținerea lumii academice nu avea cum să atragă mari vânzări.

Nu exista nicio posibilitate conform căreia comunitatea oamenilor de știință să îi recunoască meritele unui cercetător din afară, asemeni lui Fabre.

▲ Medalia Legiunea de Onoare. Această distincție a fost emisă de Napoleon Bonaparte, iar lui Fabre i s-a înmânat de două ori.

▼ Casa „Harmas de Sérignan", în care Fabre a realizat ultimele cercetări.

Cronologia mutărilor lui Henri Fabre	
1826	Maraval
1830	Saint-Léons
1833	Rodez
1836-1938	Toulouse, Montpelier
1838	Fabre trăiește pe străzi
1839	Avignon
1842	Carpentras
1849	Ajaccio
1853	Avignon
1870	Orange
1879	Harmas de Sérignan

CĂLĂTORII ÎN TIMP

SĂRAC FIIND, FABRE SE MUTĂ DINTR-UN LOC ÎN ALTUL

Cu excepția perioadei de amurg a vieții sale, Henri Fabre a dus o existență instabilă. Istoricul mutărilor sale sporește ideea lipsei de stabilitate în viața sa. Exceptând ultima sa locuință, Fabre nu a stat într-un loc mai mult de zece ani. În tinerețe s-a mutat atât de des încât un calendar al acestor mutări ale sale pare, mai degrabă, un itinerar de călătorie. De cele mai multe ori, motivul acestor mutări l-a reprezentat oportunitatea oferită de o nouă slujbă. Dar înseși cheltuielile de mutare vor face ca viața lui Fabre să fie mai dificilă din punct de vedere financiar.

Dar Fabre s-a mutat și dintr-o locuință în alta, în același oraș fiind. În perioada în care locuia în Orange, s-a mutat de trei ori în alte părți ale orașului, iar când se afla în Carpentras, a făcut același lucru de două ori. Și-a dorit în mod deosebit să locuiască într-o casă cu grădină. Și asta deoarece grădina i-ar fi oferit posibilitatea de a putea observa viețuitoarele, după cum îi era obiceiul. Considera perspectiva de a trăi departe de natură ca fiind pur și simplu de nesuportat.

Până în momentul în care și-a găsit locuința ideală, la Harmas de Sérignan, viața lui Henri Fabre avea să fie un continuu itinerar de schimbări de locuințe.

◂ Laboratorul din „Harmas de Sérignan". Astăzi, „Harmas de Sérignan" este muzeu dedicat memoriei lui Henri Fabre.

▸ O imagine înfățișându-l pe Fabre, dintr-un ziar datat 9 aprilie 1910. Către sfârșitul vieții sale, Fabre va primi susținerea publicului, însă nu și recunoașterea comunității academice.

În „Amintiri entomologice", Fabre a făcut anumite referiri disprețuitoare la adresa comunității științifice care l-a renegat. Faber afirma că membrii acesteia studiau organismele moarte, în timp ce el studia organismele atâta timp cât ele erau încă vii. Intențiile lui Fabre nu au putut fi fructificate din cauza obstacolelor reprezentate de lipsa certificărilor. Fabre sublinia faptul că membrii comunității academice studiau doar acele lucruri care erau în mod deliberat de neînțeles și fără sens.

Divergențele lui Fabre cu principalele direcții științifice îl vor determina să recurgă la acțiuni precum acelea de a critica teoria evoluționistă, expusă de Charles Darwin, care câștiga teren în comunitatea academică, sau să desființeze cercetările microorganismelor întreprinse de Louis Pasteur. Aceste acțiuni ale lui Fabre aveau mai degrabă o justificare emoțională și vor deveni deseori chinuitoare pentru el însuși.

Distincție acordată în amurgul vieții lui Fabre

Lucrarea „Amintiri entomologice" nu era un „bestseller", dar nici un eșec total. Conținutul extraordinar al acesteia va atrage treptat o serie de susținători și, în cele din urmă, Fabre va primi recunoașterea binemeritată. Astfel, s-a născut mișcarea de susținere a lui Fabre. Catalizatorul acesteia a fost doctorul C.V. Legros, cel care i-a descoperit lucrarea și care în anul 1910 a înființat o societate pentru susținerea lui Fabre. Grupul milita pentru susținerea financiară a lui Fabre, dar și pentru a face cunoscută lucrarea sa în întreaga lume. Datorită eforturilor grupului lui Legros, lucrurile începuseră să ia o întorsătură fericită pentru Fabre. Astfel, Guvernul Suediei i-a acordat Premiul Linnaeus pentru activitatea științifică. A fost nominalizat la Premiul Nobel, a primit o a doua distincție Ordinul Legiunii de Onoare (Ordre National de la Légion d'Honneur) și primea vizite din partea demnitarilor din țări străine. Comunitatea academică franceză nu și-a schimbat însă părerea cu privire la evaluarea lucrărilor sale, însă numele lui Fabre a devenit cunoscut într-un ritm exploziv marelui public din afara turnurilor de fildeș ale universităților, în Franța și în întreaga lume.

Fabre va muri în anul 1915, la vârsta de 91 de ani. Era o zi plăcută și senină de mai. Se spune că și-a dat duhul în liniște, în timp ce asculta bâzâitul albinelor din grădină. A fost îngropat într-un cimitir din apropierea Harmas de Sérignan.

Multitudinea de lucrări și imagini pe care Henri Fabre le-a lăsat în urma sa.

Secretul popularității „Amintirilor entomologice"

În ultimii ani ai vieții sale, Henri Fabre a scris mai multe cărți și teze. Cea mai importantă lucrare a sa este „Amintiri entomologice": Fabre era atât cercetător, cât și un bun narator. El însuși era personajul principal, iar insectele erau cele care îi susțineau istorisirea. Stilul scrierilor sale era cu totul deosebit, lucru care a contribuit la popularitatea acestora.

Publicul-țintă: oamenii obișnuiți

MULTE DINTRE DORINȚELE LUI FABRE s-au împlinit după publicarea „Amintirilor entomologice". Înainte de toate, aprecierea pozitivă a lucrării reprezenta recunoașterea activității sale de către categorii foarte diferite de oameni. Din cauza faptului că lumea academică nu îi acorda recunoașterea pe care o merita, el va inversa total lucrurile și va căuta recunoașterea oferită de public. De asemenea, Fabre dorea să primească compensații decente pentru activitatea sa. Cărțile specialiștilor nu erau citite de prea mulți oameni la acea vreme, astfel încât publicarea acestora nu aducea venituri deosebite; însă Fabre s-a gândit că, dacă ar scrie o carte pe placul oamenilor obișnuiți, atunci ar fi putut dobândi profituri neașteptate. Totuși, principalul său motiv era acela că își dorea să provoace curiozitatea celor care de obicei ezitau să cumpere cărți din cauza stilului academic, dificil de deslușit, a oamenilor care nu erau interesați de cărți de știință, deoarece nu erau conștienți de cât de plăcute pot fi acestea, oameni care fuseseră îmbuibați cu o plictisitoare educație formală. Astfel, Fabre a scris „Amintiri entomologice", încercând să combine cele mai importante aspecte ale stilului științific cu cele mai importante aspecte ale stilului literar.

Cu toate acestea, comunitatea academică franceză nu a luat în considerație această nouă lucrare. Fabre nu deținea certificările pe care autorii lucrărilor științifice trebuia să le dețină, iar lucrarea sa nu cuprindea acele note elevate care pentru aceștia reprezentau marca literaturii de calitate. Totuși, considera că nu scrisese lucrarea pentru ca ea să fie analizată de către critici, ci pentru ca marele public să se bucure de ea.

◂ Un naturalist din secolul al XIX-lea, îmbrăcat în conformitate cu profesia sa.

▸ Un viespar subteran, fotografiat de însuși Henri Fabre. Se pare că unele dintre aceste viespare au 1,5 metri adâncime.

Fabre la lucru în locuința sa din Harmas de Sérignan. Dragostea sa pentru insecte l-a făcut să se adâncească în cercetare.

Motivul pentru care Fabre a putut câștiga de partea sa atât de mulți admiratori prin intermediul acestei lucrări este stilul scrierii sale. Cărțile aveau un stil familiar, aproape conversațional, care încânta cititorii și făceau ca discursul științific să fie mult mai accesibil.

Stilul scriitoricesc al lui Fabre le oferă cititorilor impresia unui profesor în vârstă care se află în fața lor și le predă, într-o manieră jucăușă, lecții privind universul insectelor. Fără să își dea seama, cititorul devine pur și simplu captivat de scrierea lui Fabre. În tinerețe, Fabre visase să ajungă poet, însă nu a avut niciodată succes în această direcție. Cu toate acestea, atunci când a lucrat la scrierea „Amintirilor entomologice", nu a luat în seamă criticile pe care le primise în trecut cu privire la stilul său scriitoricesc și a conceput lucrarea în maniera în care ar fi vrut să o citească. Mai mult decât orice altceva, Fabre voia ca stilul său să fie accesibil, lucru care considera că lipsește cărților oamenilor de știință recunoscuți.

Folosirea stilului colocvial, aproape conversațional, va transforma „Amintirile entomologice" într-un mare succes. Personalitățile literare din întreaga lume, printre care și celebrul poet Romain Rolland, au găsit motive de apreciere în lucrarea lui Fabre și au lăudat-o. Și aceasta nu pentru că volumele „Amintirilor entomologice" erau o mare operă a literaturii, ci pentru că erau scrise într-un stil accesibil și plăcut. Măiestria lucrării ca formă de relaxare și proza informală pe care lucrarea le folosește pentru a transmite cititorului informația într-un stil familiar și plăcut i-au adus lui Fabre recenzii fulminante din partea oamenilor de litere de pretutindeni.

Antropomorfism

Cea mai importantă caracteristică a lucrării „Amintiri entomologice" este antropomorfismul. Fabre oferă detalii despre ceea ce ar fi putut fi în mintea insectelor, de parcă ar fi reușit să le audă cumva. De exemplu, el descrie strigătul disperat al unei lăcuste care fusese capturată.

Un alt exemplu care să evidențieze acest tip de scriitură este descrierea scarabeilor (cărăbușilor). Fabre scrie că scarabeul, prin rotire, realizează din excrementele animalelor o biluță pe care o împinge până la adăpostul său. Din nefericire, la un moment dat în drumul său, are de urcat o pantă înclinată. În acest punct, Fabre naratorul îl încurajează pe scarabeu pe măsură ce acesta se luptă să urce panta respectivă. Fabre pare asemeni unui părinte care își susține copiii care participă la o întrecere sportivă.

Farmecul „Amintirilor entomologice" nu se limitează însă numai la descrierea insectelor.

Cartea conținea și multe alte elemente derivate din diversele studii ale lui Fabre. Titlurile capitolelor erau de multe ori extrase din cercetările sale în alte domenii și nu aveau practic nicio legătură cu entomologia. Deseori Fabre va introduce în aceste titluri, elemente din cercetările sale în domeniul zoologiei.

Această ingenioasă utilizare a cunoștințelor sale din diferite domenii demonstrează faptul că Fabre era un adevărat naturalist și deținea o multitudine de cunoștințe în diferite domenii. Pe măsură ce cititorul este atras în aceste fascinante pietre prețioase cu informație, treptat acesta continuă să dea pagină după pagină și să avanseze fără să își dea seama în lectura acestei cărți. Probabil că acest lucru nu era necesar pentru a menține interesul cititorilor, care erau deja fascinați de entomologie, dar marele public, care era ținta acestei lucrări, a apreciat încercarea lui Fabre de a oferi informații cât mai accesibile. Fabre știa faptul că lucrările dificil de citit ale membrilor comunității academice îndepărtau, practic, publicul larg de lumea științifică.

Nu mai este necesar să se menționeze faptul că stilul comic și jucăuș în care este scrisă lucrarea „Amintiri entomologice" demonstrează faptul că aceasta nu este o scriere scolastică, ci că mai degrabă Fabre a intenționat ca ea să inspire discuții între prieteni în locul dezbaterilor academice greoaie. Stilul accesibil al lucrării scoate în evidență mintea pătrunzătoare a lui Fabre. Descrierea modului în care a descoperit instinctele viețuitoarelor este o dovadă în acest sens. Prin intermediul experimentelor repetate și al observațiilor, Fabre a descoperit existența instinctului la animale. A descoperit faptul că insectele nu gândesc, dar acționează în conformitate cu impulsurile înnăscute. Această informație face parte astăzi din cultura generală a oricui, însă la acea vreme s-a dovedit a fi o observație care demonstra un grad superior de observație și de profunzime.

▲ Fabre analizează insectele din grădina sa, la Harmas de Sérignan.

▲ Imaginea unui scarabeu, realizată de către Fabre.

O concluzie nefavorabilă

„Amintirile entomologice" i-au adus lui Fabre renumele. Cu toate acestea, Fabre nu va primi recunoașterea în forma în care și-a imaginat acest lucru. Susținerea din partea publicului, lucru pe care și-l dorea în mod special, nu s-a realizat în timpul vieții sale. În „Amintiri entomologice", Fabre a scris că sărăcia nu i-a permis să își cumpere cărțile pe care și le dorea și că lipsa referințelor a făcut imposibilă găsirea unui interlocutor pentru dialogurile pe temele sale preferat, astfel încât singurul lucru care îi mai rămăsese de făcut era acela de a lucra cu insectele. Fabre a dorit să dedice „Amintirile entomologice" tuturor celor care erau blocați în situații asemănătoare celor prin care el însuși trecuse. Din păcate, dorințele sale se vor împlini abia după moartea sa. Și aceasta se va întâmpla atât în Franța, cât și în afara granițelor sale.

▲ Doi scarabei care înfășoară un excrement animal într-o biluță. Viața micilor viețăți este descrisă detaliat în „Amintiri entomologice".

PRIVIND INSECTELE DE APROAPE
O PRIVIRE ASUPRA CELOR NECLASIFICATE

În încercarea sa de a descoperi noi caracteristici ale insectelor, Fabre analiza cu atenție micile corpuri ale acestora. Totuși, nu beneficiase de o educație formală în entomologie, iar instrumentele sale de lucru nu erau dintre cele mai bune. Cu toate acestea, cei care îl cunoșteau spuneau despre Fabre că avea un simț al observației aproape supraomenesc. Aceasta va reprezenta cea mai importantă armă a lui Fabre. Privirea pătrunzătoare va fi cea care îi va susține analizele asupra viespilor care, la rândul lor, vor furniza materialul de bază pentru teza care l-a făcut cunoscut comunității științifice.

Atunci când viespile pe care Faber le examina capturau gândaci, aceștia din urmă se luptau din răsputeri pentru a scăpa, însă viespile îi țineau în strânsoare cu cele șase picioare ale lor și apoi îi înțepau. Toate acestea se întâmplau dintr-o clipire. Totuși, privirea ageră a lui Fabre era capabilă să distingă care parte a corpului gândacului va fi înțepată de acul viespei. După ce a făcut această observație, Fabre a disecat gândacii. Astfel, el a putut afla motivul pentru care viespea alegea o anumită parte a corpului gândacului atunci când îl înțepa. Viespile atacau sistemul nervos central al gândacilor și îi paralizau. Repetiția acestor experimente și observații i-a permis să vadă lucruri pe care majoritatea oamenilor nu le pot vedea. Privirea sa pătrunzătoare i-a permis să observe insectele în aceeași manieră în care o cameră de securitate supraveghează un anumit loc. Nici cel mai mic detaliu al vieții insectelor nu îi scăpa ochiului său ager.

Experimente complete

De fiecare dată când avea îndoieli cu privire la un anumit lucru, Fabre derula experimente din orice unghi posibil, pentru a ajunge la miezul subiectului respectiv. Totuși, aceste experimente scoteau la iveală, de obicei, lucruri cunoscute deja, care nu făceau decât să adâncească misterul. Fabre nu a renunțat, ci și-a continuat cercetările.

Scorpioni fotografiați de Henri Fabre.

Experimentele sale erau întotdeauna informale. Nu respecta strictețea academică; în schimb, cerceta absolut orice îl interesa la un moment dat. Avea o idee în minte și încerca apoi să ajungă la nucleul acesteia prin experimente repetate. Va analiza apoi rezultatele experimentelor și va extrage concluzii bazate pe raționament. Această manieră avea temei în metoda științifică și era foarte importantă pentru Fabre și cercetarea sa de o viață.

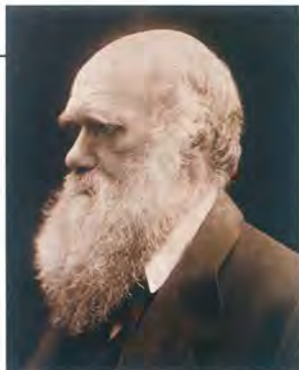
Privirea ageră a lui Henri Fabre putea surprinde mișcările insectelor asemeni unei camere care rulează cu încetinitorul.

Stele strălucitoare ale lumii ştiinţifice

Henri Fabre nu era deloc o persoană populară. Din acest motiv, relațiile sale cu cei din jur nu decurgeau întotdeauna amiabil. Totuşi, meritul literar al „Amintirilor entomologice" a reuşit să învingă deficienţele lui Fabre la nivel social. Datorită studiilor asupra insectelor, Fabre a reuşit să intre în legătură cu alţi oameni de ştiinţă, depăşind chiar şi diferenţele de gândire dintre generaţii.

Părintele teoriei evoluționiste

Charles Darwin (1809-1882)

Charles Darwin a devenit celebru datorită teoriei evoluționiste pe care a enunțat-o. Legăturile sale cu Fabre erau strânse. Darwin era fiul unui medic. Pe când naviga în jurul lumii pe nava Beagle, s-a gândit că animalele au evoluat din forme de viață predecesoare acestora. A prezentat această teorie comunității științifice, teorie care continuă să zguduie lumea și astăzi. Teoria sa a afectat nu numai cercurile științifice, ci și societatea, în general. Se spune că Darwin îl respecta pe Henri Fabre pentru activitatea pe care o depunea într-un domeniu similar celui de care el însuși era interesat.

Relația celor doi a început practic în momentul în care Fabre a citat lucrarea lui Darwin într-o teză pe care a scris-o în vremea în care era instructor la școala generală din Avignon, teză care se referea la viespi. După ce a citit această teză, Darwin a devenit un mare adept al lui Fabre, numindu-l pe acesta „naturalistul Europei" care merită cel mai mare respect. Fabre însă nu îi va întoarce aceleași cuvinte de laudă; de fapt, lui Fabre nu prea îi plăcea Darwin, ba chiar făcuse comentarii ostile la adresa lucrării acestuia, menționând că el renunțase să mai citească „Originea speciilor" înainte de a o termina. De ce îl detesta Fabre atât de mult pe Darwin? Motivul e acela că Fabre fusese influențat de acordarea de diplome și recunoașterea academică la care aspira. Atunci când a fost publicată lucrarea „Originea speciei", Darwin a fost atacat vehement de către comunitatea academică engleză. Fabre era un om fără diplome și nu intenționa să fie susținător al unui om de știință asupra căruia alți oameni de știință îndreptaseră armele. Cu toate acestea, sentimentele lui Fabre față de Darwin se vor transforma în invidie în momentul în care Darwin a câștigat de partea sa câțiva susținători și a șocat lumea științei cu radicala sa teorie evoluționistă. Darwin va obține poziția înaltă pe care și-o dorise Fabre, iar acest lucru îl va face să fie invidios pe Darwin. În plus, după ce Darwin a primit recunoaștere pentru lucrarea sa, devenind o personalitate respectată, invidia lui Fabre va deveni de nesuportat.

În schimb, Darwin va continua să aprecieze lucrările lui Fabre până la capăt. Deși acesta din urmă îl criticase în nenumărate rânduri, Darwin a continuat să își exprime laudativ aprecierile față de marele naturalist până în momentul morții sale, în anul 1882.

REȚEAUA DE LEGĂTURI PERSONALE

▲ Personalitățile din casetele pe fundal gri sunt prezentate în detaliu în acest capitol.

Genialul pionier din domeniul microbiologiei

Louis Pasteur (1822-1895)

Chimistul și biologul francez Louis Pasteur este renumit pentru teoria sa privitoare la germeni și la dezvoltarea vaccinurilor. Contribuțiile sale majore vor fi în domeniile chimiei, al medicinii și al industriei. Descoperirea sa conform căreia bolile sunt răspândite de microbi, care sunt organisme vii – bacterii și virusuri – invizibile ochiului omenesc, au salvat nenumărate vieți din întreaga lume.

După școala primară (École Primaire), în anul 1831 Pasteur a intrat la Collège d'Arboix. Era considerat un elev mediocru care însă avea anumite talente artistice. Directorul școlii l-a încurajat pe Pasteur să se pregătească pentru Școala Normală Superioară (École Normale Supérieure), un colegiu pedagogic din Paris. Cu această încurajare, Pasteur și-a continuat studiile. A obținut premii în perioada anului școlar 1837–1838.

În anul 1838, la vârsta de 16 ani, Pasteur s-a mutat la Paris. Scopul său era acela de a studia și de a se pregăti pentru a intra la Școala Normală. Însă după numai o lună, se va întoarce acasă deoarece nu avea unde să locuiască. În luna august a anului 1840, a obținut diploma de filolog de la Collège Royal de Besançon (Colegiul Regal din Besançon) și a fost angajat ca asistent în cadrul colegiului. În anul 1842, la vârsta de 20 de ani, a obținut diploma în științe. S-a întors la Paris și a fost admis la Școala Normală Superioară în toamna anului 1843. Teza sa doctorală (un eseu de mari dimensiuni, realizat ca urmare a activității sale din colegiu) era dedicată cercetării cristalografiei, studiul formelor și al structurilor cristalelor.

Pasteur văzuse trenurile cu bărbați răniți în Războiul franco-prusac (1870–1871; război purtat pentru a împiedica dominația expansionistă a Germaniei în Europa). A îndemnat cadrele medicale militare să adopte teoria sa conform căreia boala și infecția erau cauzate de microbi. Fără prea mare tragere de inimă, cadrele medicale militare au fost de acord să sterilizeze instrumentele și bandajele, astfel încât prin fierbere microbii să fie uciși. Rezultatele au fost spectaculoase și, în anul 1873, Pasteur a fost ales membru al Academiei Franceze de Medicină – o realizare deosebită pentru un om care nu avea o educație oficială în medicină.

Între anii 1876 și 1877 a izbucnit o epidemie devastatoare cauzată de antrax, care afecta vitele și oile. Bacilul antraxului (o specie de microb aerob, sporulat, sub formă de bastonașe) fusese deja identificat de către Robert Koch (1843–1910) în anul 1876. Se enunțase deja teoria că bacilul nu este purtător al bolii, ci că substanța toxică asociată ar fi transmis boala. Pasteur însă a dovedit că bacilul este agentul patogen. În anul 1888, Franța va fonda, în semn de recunoaștere, Institutul Pasteur. Acesta avea să devină unul dintre cele mai productive centre destinate studiilor biologice din lume.

Fabulistul care se regăsea în lumea necuvântătoarelor

Jean de la Fontaine (1621-1695)

Jean de La Fontaine, autorul care a ridicat la rang de artă proza satirică și fabula, s-a născut în ziua de 8 iulie 1621 în regiunea franceză Champagne, patria vinurilor spumante, în mica localitate Chateau-Thierry, pe domeniul ducilor cu același nume. Tatăl său, Charles de La Fontaine, deținea poziția de administrator al apelor și pădurilor pe domeniul Chateau-Thierry, slujbă pe care avea să o încredințeze mai târziu fiului său.

În perioada 1636-1641, este trimis să-și desăvârșească educația la colegiul mănăstiresc din Reims, vechea cetate de încoronare a regilor Franței, iar ulterior, între anii 1641-1642, a urmat cursurile seminarului teologic Sainte- Magloire din Paris. Familia sa avea un puternic atașament față de regalitate și stăpânii seniorali ai domeniului unde locuiau, dar și o strânsă legătură de credință cu Biserica Catolică. Își desăvârșește studiile de drept pe care le începuse, obținând chiar titlul de avocat, fapt ce nu-l va mulțumi îndeajuns și conform principiului enunțat mai târziu „fericit este cel care trăiește cumpătat la el acasă" hotărăște să revină în localitatea natală. Aici, sub puternicul imbold al familiei se căsătorește cu o tânără de numai 15 ani, Marie Héricart, care-i va aduce o zestre însemnată la acea vreme, dar care îl va umple de mâhnire și-l va determina să-și caute fericirea prin intermediul scrisului. De altfel, pe parcursul vieții, cei doi vor locui cea mai mare parte separați, soția sa fiind implicată în tot soiul de scandaluri amoroase care îl vor afecta în mod nemijlocit.

În anul 1654, debutează cu piesa satirică „Eunucul", inspirată din opera lui Terențiu, marele autor latin. De altfel, toată activitatea sa literară se va sprijini pe operele nemuritoare ale lui Esop sau Barbios, Vergiliu sau Horațiu, autori magnifici ai antichității elene sau latine. Începe să caute prietenia unor literați ai vremii printre care Corneille, Doamna de Sevigne, Moliere, Racine sau Boileau, figuri care aveau să domine peisajul literar al secolului al XVII-lea.

Își uimește contemporanii în momentul în care, în anul 1668, reușește să publice primul volum de fabule „Fabule alese", lucrări care sunt extrem de apreciate de cercurile literare ale vremii dar și de publicul larg. Se spunea la acea vreme că „dacă cineva n-are în casă decât două cărți, una dintre acestea trebuie să fie neapărat a lui La Fontaine." Încearcă să abordeze mai multe genuri literare (povestiri, librete, poeme), dar recunoașterea sa vine ca urmare a celor peste 100 de fabule pe care le-a scris.

Nemuritoarele transpuneri ale defectelor umane în lumea necuvântătoarelor au atins un rafinament desăvârșit în satire ca „Dreptatea leului", „Corbul și vulpea" sau „Vulpea și strugurii". Autorul urmărește îndreptarea apucăturilor și netezirea caracterelor, operează la adăpostul conferit de lumea dobitoacelor.

În ziua de 13 aprilie 1695, cel mai mare fabulist al tuturor timpurilor își desăvârșește opera bufă, trecând în neființă după ce lăsase posterității lucrări care aveau sa-l consacre ca un reprezentant de seamă al literaturii universale.

Anarhistul care a tradus lucrarea lui Fabre în limba japoneză

Sakae Ōsugi (1885-1923)

Sakae Ōsugi era un anarhist radical japonez. A publicat diferite periodice anarhiste, este primul care a ajutat la traducerea mai multor eseuri anarhiste occidentale în limba japoneză și a creat prima școală specializată în studiul limbii esperanto în Japonia, în anul 1906.

În primii ani ai vieții sale, Ōsugi s-a înscris la școala de cadeți, dar era prea puțin motivat și avea o atitudine rebelă. Deseori era mustrat, fiind amenințat nu doar o dată cu exmatricularea. La un moment dat, s-a insinuat faptul că ar fi avut o relație homosexuală cu un cadet mai tânăr - fapt dezavuat de legea vremii, motiv pentru care a fost închis într-o estacadă a școlii timp de 10 zile, primind și 3 zile de detenție. Mai târziu, s-a implicat într-o luptă cu cuțite (deși el a luptat neînarmat, de teamă să nu își rănească oponentul), fiind rănit și apoi internat în spital pentru două săptămâni. După acest incident, a fost, în cele din urmă, exmatriculat din școală. Ōsugi avea încă aspirații militare, ca o soluție practică, lipsindu-i alte ambiții privind cariera. În anul 1906, a fost arestat în timpul unei demonstrații anarhiste, după care îi era practic imposibil să mai aibă acces la o carieră militară. În timp ce se afla în închisoare, a studiat socialismul și doctrinele acestuia, finalizându-și astfel tranziția către gândirea socialistă. Interesul său pentru știință a reprezentat baza tranziției sale finale la socialism. Tot în închisoare a învățat mai multe limbi străine, printre care italiana, esperanto, rusa, engleza, franceza și germana. Mai târziu, se va folosi aceste cunoștințe pentru a traduce „Amintirile entomologice" în limba japoneză. Va fi ucis de poliție în haosul creat de Marele Cutremur Kanto.

Președintele-împărat

Carol Ludovic-Napoleon Bonaparte (1808-1873)

Carol Ludovic-Napoleon Bonaparte, care avea să fie cunoscut în istorie drept Napoleon al III-lea a devenit primul președinte al celei de-a Doua Republici Franceze, iar mai târziu printr-o lovitură de stat surprinzătoare se va autoproclama împărat al celui de-al Doilea Imperiu Francez, succedându-i astfel la tron unchiului său, Napoleon I.

La 22 iulie 1832, fiul lui Napoleon I, ducele de Reichstadt moare la Viena, iar Ludovic-Napoleon se proclamă moștenitor al drepturilor succesorale la tronul imperial al familiei Bonaparte.

Sub influența unor ofițeri bonapartiști din exil, Ludovic-Napoleon a încercat, la 31 octombrie 1836, să dea o lovitură de stat în Franța pentru a înlătura dinastia de Orleans, contând pe sprijinul garnizoanei din Strasbourg, dar care a eșuat lamentabil, autorul acesteia fiind exilat în S.U.A. După aproape un an încearcă o nouă lovitură de stat. Nici de data aceasta nu are mai mult succes, iar garda națională îi arestează pe complotiști. Guvernul francez renunță la clemență și-l întemnițează pe Ludovic în fortăreața Ham, unde va avea parte, timp de șase ani, de un regim de captivitate mai mult decât cordială. Evadează în urma refuzului autorităților de a-i permite să-și viziteze la Florența tatăl care se afla pe patul de moarte.

În februarie 1840, monarhia de Orleans este răsturnată de la putere printr-o revoluție de sorginte burgheză, care proclamă Republica Franceză. Ludovic-Napoleon revine la Paris, pretinzând că îmbrățișează cauza republicană, dar șederea sa în capitala franceză este considerată încă inoportună de guvernul provizoriu. La alegerile pentru Adunarea Constituantă i se depune candidatura pentru un loc de deputat, aparent fără știrea lui. La alegerile prezidențiale din 10 decembrie, Ludovic-Napoleon este ales cu 74,5% din sufragiile exprimate. După o serie întreagă de manevre politice menite să reducă opoziția republicană și să îngrădească capacitatea acesteia de acțiune, printr-o lovitură de stat abil orchestrată, în zorii zilei de 2 decembrie 1851, cu sprijinul armatei Ludovic-Napoleon a dizolvat Adunarea Constituantă, ulterior proclamându-se împărat al Franței în urma unui plebiscit regizat desfășurat între 21-22 noiembrie 1852. Republicanii nu l-au iertat niciodată. Sub domnia lui Napoleon al III-lea, Franța a cunoscut două decenii de avânt economic.

Republicanii nu l-au iertat niciodată. Sub domnia lui Napoleon al III-lea, Franța a cunoscut două decenii de avânt economic. Deși făcuse promisiunea că „imperiul va însemna pacea", a angajat Franța în mai multe conflicte armate, inclusiv Războiul Franco-Prusac din 1870, care a însemnat căderea celui de-al Doilea Imperiu. Poporul francez nu l-a iertat niciodată pentru vina de a fi „asasinat într-o noapte libertatea". A murit la 9 ianuarie 1873, în Anglia, după ce fusese eliberat din captivitatea germană, sub care căzuse în urma înfrângerii de la Sedan.

Scriitorul care a parcurs cu plăcere scrierile lui Fabre

Romain Rolland (1866-1944)

Scriitor, dramaturg și publicist, creator de tipologii și caractere umane profund remarcabile, autorul bildungsromanului „Jean Christophe", Romain Rolland se înscrie în categoria autorilor de mare elevație și conștiință progresivă.

Romain Rolland s-a născut la 29 ianuarie 1866 la Clamecy într-o familie franceză cu puternice tradiții republicane și s-a format în perioada de răsunătoare scandaluri politice și financiare din preajma anului 1880.

Adolescentul a absolvit în anul 1884 liceul. În anul 1889 s-a înscris la cursurile Școlii Normale Superioare din Paris, unde va studia filosofia. Puțin mai târziu va deveni bursier al Școlii de Arte Frumoase din Roma. Participă ca și o mare parte a intelectualității franceze la revizuirea procesului Dreyfus, un scandal răsunător care dezvăluia chipul justiției și armatei franceze de la acea vreme. Începe să aibă contacte cu liderii socialismului reformist, contacte ce-l vor împiedica să caute mai departe adevăratele forțe revoluționare și progresiste, de care se simțea atras. Debutează în anul 1895 cu piesa „Saint-Louis".

În anul 1903, în lucrarea „Viața lui Beethoven", Rolland cere „să se deschidă ferestrele", ca să pătrundă suflul eroilor, al personalităților. În Europa imperiilor acest strigăt suna a revoltă. O astfel de înțelegere se simte și în volumele dedicate lui Michelangelo (1905), Häendel (1910) sau Tolstoi (1911), dar și în lucrarea de mai târziu dedicată lui Mahatma Gandhi (1923).

Începuturile lui literare au avut ca scop crearea unui teatru al revoluției. Avansează spre ideea scrierii „unui teatru al poporului", într-o perioadă de avânt a literaturii burgheze, un teatru cu un limbaj accesibil care să comunice cât mai larg mesajul operei.

Între anii 1904-1912 a reușit să aștearnă pe hârtie vastul roman în zece volume, „Jean Christophe", o capodoperă literară care va traduce căutările și certitudinile de care era pătruns în perioada începutului de secol XX.

A rostit condamnarea războiului prin seria de articole „Au-dessus de la mêlée" (Deasupra învălmășelii) (1915), fără să se lase intimidat de calomniile care l-au împroșcat.

În anul 1916 i se decernează Premiul Nobel pentru Literatură „ca un omagiu adus înaltului idealism al creației lui literare și dragostei de adevăr cu care a descris diferite tipuri umane"; de altfel donează banii obținuți din premiere Crucii Roșii Internaționale.

După 1918, se simte atras de ideologia socialistă, dar în același timp este un antifascist declarat; în anul 1932 participă la Congresul internațional de la Amsterdam care se întrunise pentru a protesta împotriva unui război iminent. Și-a intitulat un volum din anul 1936, „Cincisprezece ani de luptă", afirmându-și prin acele rânduri crezul de luptă.

Cu două zile înainte de sfârșitul anului 1944, inima lui Rolland a încetat să mai bată. Scriitorul a apucat să vadă zdrobirea militară a fasciștilor, dar n-a apucat ziua de 9 mai 1945, Ziua Victoriei.

Ecologia arată calea spre o relație ideală între oameni și animale

Fabre nu a primit recunoaștere din partea comunității academice franceze în timpul vieții sale. Aceasta are încă prea puțină considerație față de lucrările sale. Dintotdeauna au existat inițiative prea neînsemnate pentru a-i lăuda opera și pentru a-i oferi recunoașterea pe care o merită. În „Amintiri entomologice", Fabre descrie modul în care se poate construi o relație ideală între oameni și natură.

Ultima mare personalitate în domeniul istorie naturale

DOMENIUL ISTORIEI NATURALE s-a dezvoltat frenetic în secolul al XIX-lea. Ecologia intrase în atenția oamenilor, care începeau astfel să descopere natura reală a animalelor. Cu toate acestea, realizările lui Fabre au fost neglijate. Aceasta, în principal, din cauza conservatorismului și a certificărilor solicitate de comunitatea academică; nu se poate spune însă că nici Fabre însuși nu a avut partea sa de vină pentru situația proastă în care se afla. Și asta deoarece făcuse multe remarci nepoliticoase la adresa colegilor săi, oameni de știință, motiv pentru care le-a pierdut încrederea.

Reacția lui Fabre care i-a înfuriat cel mai mult pe membrii comunității academice a fost cea de critică la adresa teoriei evoluționiste a lui Darwin. Darwinismul primise o considerabilă susținere din partea comunității academice, iar a respinge darwinismul era sinonim cu a respinge opiniile multor altor oameni de știință. În plus, Fabre a atras furia comunității științifice atunci când a denunțat lucrarea lui Louis Pasteur, nefăcând decât să înrăutățească poziția sa ca om de știință.

În secolul al XX-lea, domeniul istoriei naturale a fost împărțit în mai multe subdomenii, iar oamenii de știință nu mai erau atât de apropiați unii de ceilalți. Principala direcție în cercetarea biologică va căuta să răspundă întrebărilor privind ființele vii în special, precum originile vieții și trăsăturile comune împărtășite de către toate viețuitoarele. Era perioada biologiei moderne și a științelor naturale moderne. Astfel, pentru mulți oameni de știință, lucrarea unui cercetător ca Fabre, care a acordat o atenție deosebită insectelor pentru a descoperi o multitudine de trăsături legate de acestea, părea într-un fel neimportantă. Fabre căuta fapte exacte și nu încerca să

Expresia lui Fabre, „deschiderea orizonturilor inimii", se referea la depășirea barierelor cunoașterii umane. Pentru Fabre, cărțile erau calea care putea conduce către orizonturile inimii.

◄ O fosilă de trilobit. Darwin a utilizat în susținerea teoriei sale evoluționiste lucrând și cu astfel de fosile.

▲ Fabre a fost primul care a realizat cu elevii experimente în școală. Acestea incită curiozitatea copiilor, astfel încât orele devin mult mai atrăgătoare, oferindu-le copiilor posibilitatea de a dobândi cunoștințe într-un mod mult mai plăcut.

„De fiecare dată când citeam anumite cărți era ca și cum orizonturile inimii mele s-ar fi deschis."

răspundă „marilor întrebări". Aceasta va conduce la ignorarea sa de către comunitatea științifică, chiar și după moartea sa.

Această tendință a rămas neschimbată chiar și în zilele noastre. Lumea academică spune despre Fabre astfel: „A fost ultimul mare naturalist, iar realizările sale au fost impresionante pentru perioada de început a științei moderne".

Cu toate acestea, există o mișcare pentru reevaluarea lucrărilor lui Fabre. Există o tendință printre biologii de astăzi de a acorda o importanță deosebită activităților practice în care oamenii de știință pot obține o experiență directă. Acesta este exact genul de experiență pe care s-a bazat cercetarea lui Fabre. Acvariile și grădinile zoologice nu mai sunt doar locuri în care se înfățișează viața sălbatică, ci și locuri în care oamenii de știință pot analiza și derula cercetări asupra animalelor. Cu alte cuvinte, activități similare celor întreprinse de Jean Henri Fabre continuă să fie efectuate și astăzi.

Fabre, un mare gânditor

Fabre nu a putut obține un statut în lumea academică, însă există mulți oameni care îl respectă și îl admiră. De asemenea, lucrarea sa „Amintiri entomologice" încă mai este citită în multe țări din lume. Nu foarte mulți alți biologi se bucură de același nivel de recunoaștere asemeni lui Henri Fabre.

În perioada în care era învățător la școala primară, Fabre a încercat să îi facă pe elevii săi să fie interesați de ore, implicându-i în analize directe pe teren și în experimente de laborator; prin cărțile pe care le-a scris, continuă să fie un pedagog desăvârșit. Încă din copilărie, curiozitatea l-a însoțit la tot pasul. La un moment dat, Fabre a afirmat că, atunci când citea anumite cărți, era ca și cum orizonturile inimii sale s-ar fi deschis. Cărțile au, într-adevăr, o mare influență asupra caracterului și a personalității celor care le citesc. Viața lui Fabre s-a schimbat considerabil prin lectura tezelor lui Dufour. Dacă Fabre nu ar fi descoperit niciodată aceste teze, viața sa ar fi fost probabil diferită. În aceeași manieră, „Amintirile entomologice" schimbă, fără îndoială, viețile celor care o citesc.

▲ Cărți despre activitatea lui Fabre publicate pentru copiii din Japonia. Spre deosebire de alte țări, Fabre este destul de popular în Japonia și în Rusia.

Un bărbat îndrăgostit de natură

Rasa umană s-a folosit de insecte din timpuri imemoriale. Creștem albine și viermi de mătase. În plus, am fost nevoiți să învățăm să ne ferim de gândacii veninoși și de paraziții precum termitele, care pot distruge ceea ce am construit. Rasa umană a învins această luptă și reprezintă acum puterea supremă a planetei. În prezent, oamenii continuă să se mute în regiuni noi, pe măsură ce populația continuă să crească. Activitățile umane invadează de multe ori mediul viețuitoarelor. La aproape un secol de la moartea lui Fabre, rasa umană a dus la dispariția a nenumărate specii. Am otrăvit plantele și animalele de pretutindeni cu poluarea și pesticidele rezultate din activitățile industriale. Toate viețuitoarele acestei planete sunt astăzi influențate de rasa umană, într-un fel sau altul. Dacă natura este definită ca fiind „ceea ce a rămas neatins de mâna omului", atunci putem spune că natura a încetat efectiv să existe.

Lumea academică care l-a ignorat pe Fabre are o strânsă legătură cu această distrugere a mediului. Darwinismul a fost adaptat la domeniul științei politice, iar ideea de „darwinism social" se aplică principiul supraviețuirii celui mai bine pregătit să facă față societății umane. Principul „supraviețuiește cel mai puternic" poate fi, de asemenea, aplicat și relației dintre oameni și natură. Cu alte cuvinte, unii consideră că, dacă rasa umană a evoluat către cea mai înaltă treaptă de inteligență dintre toate speciile de pe planetă, atunci aceasta are, implicit, dreptul de a o conduce. Repercusiunile acestui fapt sunt grăitoare prin faptul că nenumărate specii sunt pe cale de dispariție. Insectele nu fac excepție de la această realitate, multe specii de insecte fiind deja nimicite.

Ecologia este un domeniu care nu ar avea niciun rost dacă oamenii nu ar avea capacitatea de a realiza că există o strânsă legătură între mediu și ceea ce face parte din acesta. De exemplu, dacă o pădure este transformată brusc într-un deșert, viețile animalelor din pădure vor fi considerabil schimbate. Insectele nu pot rezista marilor schimbări din mediul lor. Viețuitoarele nu au

◄ Viermi de mătase, revărsându-și pânza. Mătasea produsă de viermii de mătase va avea un mare impact în decursul istoriei.

▲ Nori de fum, emiși de furnalele unei fabrici americane. Există anumite forme de viață care se pot adapta acestui tip de mediu, însă ele sunt puține la număr, cele mai multe ființe vii fiind grav amenințate de o astfel de poluare.

▲ O imagine din Războiul ruso - japonez din anul 1905. Darwinismul era folosit pentru a justifica tendințele colonialiste de la începutul secolului al XX-lea.

decât două opțiuni atunci când mediul acestora este transformat: să se adapteze sau să moară.

Atunci când forma unei ființe vii este modificată de evoluție, vechea sa formă dispare, iar acest lucru este echivalent cu distrugerea. Atunci când natura este sfâșiată în mod constant de factori externi, semnificația informațiilor acumulate cu privire la speciile care vor fi, pur și simplu, nimicite devine cu atât mai meschină.

Cu toate acestea, în ultimii ani a avut loc o mișcare în rândurile anumitor membri ai comunității academice pentru readucerea în prim-plan a istoriei naturale. Acești oameni au considerat că îndepărtarea de conștiința naturalistului, conform căreia putem învăța o sumedenie de lucruri de la natură, este cea care ne-a adus în regretabila stare de lucruri prezentă. Însuși Fabre se ghida în activitatea sa de aceleași principii naturaliste.

Fabre iubea natura din toată inima sa. A părăsit Franța o singură dată în viață, dar era fascinat de micile ființe care locuiau în colțișorul său de lume și, pentru a îmbunătăți rezultatele cercetărilor sale, s-a mutat la Harmas de Sérignan, tocmai pentru a fi mai aproape de natură. Toate energiile sale în cercetare s-au concentrat asupra insectelor. Se spune că insectele alcătuiesc o treime din toate speciile de organisme multicelulare de pe planetă. Așadar, nu este neobișnuit să întâlnești cincizeci de specii de insecte, conviețuind în același copac. Se poate spune chiar că Pământul este planeta „asaltată" practic de insecte. În fiecare an, sunt descoperite noi specii. Studiul acestora este la fel de complex precum studiul astrelor, de exemplu.

Reședințele de la Harmas de Sérignan și Saint-Léons au fost transformate în muzee memoriale dedicate lui Fabre. Cunoștințele sale continuă să se regăsească în copiile „Amintirilor entomologice". Modul său de gândire reprezintă dragostea pentru lumea naturii pe care rasa umană trebuie să încerce să nu o piardă în secolul al XXI-lea.

▲ Un pui de gorilă. În rezervații, este păstrat habitatul natural al animalelor.

O statuie a lui Fabre, lângă casa în care acesta a crescut, în Saint-Léons. Aici există și un mic muzeu care atrage atenția unui număr restrâns de vizitatori, și aceasta destul de rar. Însă modul de gândire al lui Fabre continuă să dăinuie în mintea iubitorilor de natură de pretutindeni.

100 DE PERSONALITĂȚI

Oameni care au schimbat destinul lumii

JEAN HENRI FABRE

ISSN 1791-0765
9 771791 076000 47

DeAGOSTINI